

บทที่ 3

การจัดระบบงานพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

3.1 องค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

จากลักษณะและรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างจากคดีอาญาธรรมดา และการที่อาชญากรรมมีภูมิหลังดีกว่า เฉลียวฉลาดกว่าอาชญากรรมธรรมดาทั่วไป มีบุคคลิกภูมิฐานสร้างความเชื่อถือได้ง่าย ใช้เทคนิคที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้วิธีการปกปิด หลอกลวง และการซ่อนนอในการกระทำความผิด จึงเป็นการยากแก่การสืบสวน สอบสวน และการพิจารณาพิพากษาคดี ประกอบกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจะมีลักษณะไม่เขย่าขวัญประชาชน ไม่สร้างความโกรธแค้นอย่างรุนแรงให้แก่สังคม เป็นการกระทำความผิดที่ให้รายได้สูง มีวิถีชีวิตอยู่ท่ามกลางพลเมืองดี บางกรณีก็เป็นการอาศัยอิทธิพล ลักษณะของการกระทำจะทิ้งพยานหลักฐานไว้เพียงเล็กน้อย และบางกรณีก็มีที่ปรึกษาเป็นนักกฎหมาย อาศัยช่องโหว่ของกฎหมายมากระทำความผิด สร้างความเสียหายให้แก่ระบบเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจและอัยการ ได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจแล้ว แต่องค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในปัจจุบันคือศาลอาญาและศาลจังหวัดต่างๆ ซึ่งเป็นองค์การที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่มีวิธีพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับคดีอาญาธรรมดาทั่วไปเท่านั้น ดังนั้นองค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันต่อรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยมีการจัดตั้งองค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นการพิเศษเฉพาะด้านขึ้น โดยจัดให้เป็นองค์การที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญทางด้านอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ซึ่งจะต้องมีกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาธรรมดาและจัดให้มีผู้พิพากษาที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ เพื่อให้เป็นการเหมาะสมกับประเภทคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

องค์การในการพิจารณาพิพากษาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมคือระบบงานที่รัฐจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายให้บรรลุ เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องสามารถสร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ให้แก่สังคมได้อย่างชัดเจนว่าสังคมนี้ปกครองกันด้วยระบบกฎหมายมิใช่ด้วยอำนาจตามอำเภอใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคมหรือบุคคลอื่น จำต้องได้รับผลร้ายจริงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ส่วนผู้ที่เคารพกฎหมายประพฤติ

ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ย่อมจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมและต้องมีส่วนร่วมในการขัดเกลาหรือปรับแก้พฤติกรรมของผู้กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองให้กลับเข้ามาอยู่ภายในกรอบของกฎหมายได้อีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งทุกประเทศยังมีอาชญากรจำนวนไม่น้อยที่สามารถอยู่เหนือเงื้อมมือของกระบวนการยุติธรรมได้ แต่การที่จะยกฐานะความเป็นอิสระและความเป็นกลางของฝ่ายตุลาการขึ้นมาให้เป็นฝ่ายหรือสถาบันที่ใช้อำนาจอธิปไตยแขนงหนึ่งในสามแขนงของประเทศนี้ได้ ก็จำเป็นที่ระบบศาลเองจะต้องยอมเปิดกว้างมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ยอมให้มีการถ่วงดุลและคานอำนาจของฝ่ายตุลาการโดยทางนิติบัญญัติและบริหารที่เหมาะสมกันด้วย¹

จากแนวความคิดของ Plato นักปรัชญาชาวกรีกที่ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ลงโทษที่มีเหตุผลย่อมลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคต เพื่อให้ทั้งผู้ถูกลงโทษและผู้อื่นเชื่อว่า ผู้ถูกลงโทษจะไม่กระทำ ความผิดซ้ำอีก” คำนึงถึงประชาชนโดยทั่วไปและอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตยิ่งกว่าตัวผู้กระทำผิดเอง คือต้องการที่จะให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกัน และเป็นการเตือนแก่บุคคลไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก เพื่อข่มขู่ให้คนกระทำผิดซ้ำอีก ควรกำหนดโทษให้สูงเข้าไว้ คนจะได้กลัว การกำหนดอัตราโทษให้รุนแรงเกินไปอาจได้ผลตรงกันข้าม เพราะเมื่ออัตราโทษรุนแรง ศาลก็ต้องใช้ความระมัดระวังในการพิจารณามาก และหากไม่มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้นก็จะปล่อยจำเลยไป อาจเกิดความสงสารผู้กระทำผิด จึงไม่ร่วมมือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ผลก็คือ ผู้กระทำผิดไม่ถูกลงโทษจึงไม่ได้ผลในการข่มขู่แต่อย่างใด “แม้เราจะลงโทษผู้ร้าย เพราะเหตุว่ากฎหมายบัญญัติให้มีโทษเท่านั้น มิได้ระลึกถึงการร้ายนั้นได้ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน และแค้นเคืองสาหัส ในไม่ช้ากฎหมายนั้นก็เป็นเครื่องมืออันไม่มีฤทธิ์”

ความประสงค์ของการลงโทษมีอยู่ 4 ประการ² คือ

1. เพื่อเป็นการปราบปรามใจผู้ร้าย เป็นตัวอย่าง เตือนใจให้ผู้ร้ายรู้สำนึก
2. เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดความผิดซ้ำอีก ทำให้ผู้ร้ายไม่สามารถจะกระทำร้ายได้อีกต่อไป
3. เพื่อเป็นการตัดสันดานผู้ร้ายให้กลายเป็นคนดี

¹ จรัญ ภักดีธนากุล, "ตุลาการกับกระบวนการยุติธรรม," ตุลพาท 44,1 (มกราคม - มีนาคม 2540) : หน้า 49-56.

² วิชา มหาคุณ, ศาลยุติธรรมและการพิพากษาคดี. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็น จูรี จำกัด , 2536), หน้า 31.

4. เพื่อลดใช้ความเสียหาย แต่ทำให้เหมาะสมกับความประสงค์และเป็นที่พอใจของสาธารณชนคนทั้งเมือง โดยวิธีวางโทษหนักกว่าผู้ร้ายสามัญ เพื่อลดใช้ความเสียหายบรรเทาความแค้นเคือง

นักกฎหมายจึงเห็นว่าควรใช้ทฤษฎีหรือหลักการลงโทษหลายๆ หลักผสมกัน เพื่อให้โทษที่จะลงเหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด เป็นการสมควรที่จะใช้ทฤษฎีผสม คือ เอาทฤษฎีเด็ดขาดซึ่งถือว่าการลงโทษเป็นการตอบแทนแก้แค้นการกระทำผิด กับทฤษฎีสัมผัสที่ถือว่าการลงโทษต้องให้สมกับจุดประสงค์ซึ่งอาจเป็นจุดประสงค์ที่จะให้บุคคลทุกๆ ไปไม่กล้ากระทำความผิด (ทฤษฎีป้องกันทั่วไป) หรือจุดประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองไม่กระทำความผิดอีก โดยให้กลับตนเป็นคนดีคืนสู่สังคมเดิม (ทฤษฎีป้องกันพิเศษ) เรายังมีจุดประสงค์ข้างเคียงอีก เช่น ลงโทษเพื่อให้เป็นที่พอใจผู้เสียหาย เพื่อชดเชยความไว้วางใจในกฎหมาย ในกรณีเช่นว่านี้ศาลก็ต้องเลือกเอาจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งซึ่งเหมาะสมสำหรับกรณีนั้นมากที่สุด ซึ่งทฤษฎีปรับปรุงแก้ไข ประสงค์ที่จะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดแล้วกลับกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก และทฤษฎีนี้ประชาชนจำนวนมากยังไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะเมื่อเกิดความผิดที่ร้ายแรงและขัดกับความรู้สึกของประชาชน ทางปฏิบัติจึงมักจะทำให้ทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขควบคู่ไปกับทฤษฎีทดแทนและข่มขู่

ผู้พิพากษาจะมีดุลพินิจในการลงโทษ ซึ่งการใช้ดุลพินิจในการลงโทษหมายถึงการวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ถ้ากระทำความผิดควรลงโทษมากน้อยเพียงใด โดยคำนึงถึงหลักการหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษ หากใช้ดุลพินิจไปในทางที่ถูกต้องและชอบธรรม ก็ถือได้ว่าเป็นการผดุงความยุติธรรมซึ่งกฎหมายวางเกณฑ์ไว้อย่างกว้างๆ การที่จะบังคับชี้ขาดยอมอยู่ในอำนาจดุลพินิจของผู้พิพากษา

หลักการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของผู้พิพากษา ที่สำคัญมีอยู่ 5 ประการ³ คือ

1. ผู้พิพากษาผู้ใช้ดุลพินิจต้องวางตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยใช้ดุลพินิจโดยปราศจากอคติทั้งหมด
2. การวางโทษจะต้องเป็นไปตามอัตราโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

3. เมื่อจะลงโทษผู้ใด พึงคิดถึงหลักหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษทั้งสาม คือ ลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน ช่มชู้ หรือปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด ทั้งนี้โดยระลึกถึงหลักของพระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ ที่ว่า

3.1 ลักษณะของผู้ร้าย จำเลยผู้ต้องโทษเป็นคนชนิดใด

3.2 ลักษณะของผู้ถูกทำร้าย ดูว่าผู้ถูกกระทำร้ายเป็นคนชนิดใด

3.3 ประโยชน์ของรัฐบาลหรือสาธารณชน ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐบาลหรือสาธารณชน จึงต้องกำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมกับความประสงค์ของกฎหมาย เช่น ควรระลึกถึงที่เกิดเหตุ ศาลจะไม่วางกำหนดโทษให้หนักเกินไป จนเป็นเหตุทำลายคุณสมบัติจำเลยที่เหลืออยู่

3.4 กิริยาอาการที่จำเลยกระทำผิด ศาลควรจะวางโทษจำเลยเหล่านี้ให้หนักและพอเป็นบทเรียนแก่ตัว

3.5 ผลของความผิด จะต้องแยกพิจารณาว่าร้ายมาก ปานกลาง หรือเป็นแต่เพียงเล็กน้อย

4. การลงโทษ ควรเป็นไปภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สำหรับคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เว้นแต่จะมีเหตุแห่งคดีที่แตกต่างกันออกไป

5. ผู้พิพากษาผู้ใช้ดุลพินิจในการลงโทษพึงระลึกถึงภาษิตกฎหมายที่ว่า "ตุลาการที่ดียอมไม่พิพากษารรคดีโดยอัตโนมัติหรือตามใจตนเอง แต่ยอมพิพากษาตามตัวบทกฎหมายและความยุติธรรม"

ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษเพื่อให้เป็นการชดใช้ความเสียหายแก่เจ้าทุกข์นั้น ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ชดใช้ให้แก่เจ้าทุกข์เท่านั้น แต่ต้องเหมาะสมกับความประสงค์และเพื่อบรรเทาความเสียหายแก่สาธารณชนด้วย

ผู้พิพากษาไม่สามารถกระทำตามอำเภอใจแต่จำต้องเคลื่อนไหวอยู่ในกรอบแห่งหลักนิติธรรมซึ่งความยุติธรรมโดยคุณธรรมถูกแทนที่โดยความคิดที่ว่ายุติธรรมโดยความเป็นธรรม ซึ่งในที่สุดก็กลายเป็นยุติธรรมตามกฎหมาย และกฎหมายคือกฎเกณฑ์ในกระบวนการที่มีการประยุกต์ผู้พิพากษาทั้งหลายก็ประยุกต์ใช้และปรับปรุงคำสั่งสอนและหลักการอันเก่าแก่ตามไปด้วย กฎหมายใหม่ก็เกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ และกฎหมายแทนที่จะเป็นสิ่งที่แน่นอนและตายตัว กลับกลายเป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยมุ่งหมายที่จะให้ตรงกับความต้องการของชุมชนมนุษย์ การพิพากษาคดีมิใช่เกี่ยวข้องแต่เพียงการแสดงออกซึ่งองค์ประกอบแห่งความรู้และเกียรติศักดิ์ใน

ทางส่วนตัวและทางปัญญา ซึ่งตลอดเวลาได้นั้นถึงคุณสมบัติที่ต้องการของผู้พิพากษาเท่านั้น แต่ความรู้และความเข้าใจอันเต็มเปี่ยมในข้อเท็จจริงก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นด้วย

จากเหตุผลที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การประกอบอาชญากรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้เกิดการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติและองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีการพัฒนาจัดองค์กรให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจะต้องเข้าถึงปัญหาในสังคมและร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยจัดองค์กรให้เหมาะสมกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากจะเป็นการประกอบอาชญากรรมโดยอาศัยช่องว่างช่องทางของกฎหมายต่อไป

3.2 รูปแบบขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

จากหลักการและเหตุผลที่ควรจัดให้มีการจัดตั้งองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้นเนื่องจากคุณสมบัติของอาชญากรที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ สามารถหาช่องทางต่างๆ ในการประกอบอาชญากรรม กฎหมายที่เป็นสารบัญญัติจะไม่มีทางตามรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้ทันจึงต้องอาศัยบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญมาเป็นผู้พิจารณาตัดสินคดี ลำพังแต่เพียงผู้พิพากษาอาชีพที่ชำนาญในด้านกฎหมายอย่างเดียวจะเป็นการไม่เพียงพอในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ดังนั้น รูปแบบในการจัดตั้งองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจควรเป็นระบบศาลที่เปิดกว้าง

ระบบศาลของประเทศญี่ปุ่น⁴

บุคคลภายนอกที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่ง โดยเฉพาะสาขาวิชาชีพกฎหมายจะได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาได้บ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลฎีกามีส่วนประกอบที่กว้างขึ้น มีข้อมูลและทัศนะที่หลากหลายมากขึ้น แทนที่จะเป็นข้อมูล

⁴ จรัญ ภักดีธนากุล, "ตุลาการกับกระบวนการยุติธรรม," ตุลาการ 44,1 (มกราคม - มีนาคม 2540) : หน้า 57-61.

และทัศนคติที่มาจากคนในสายเดียวกันทั้งหมด ซึ่งทุกคนก็จะมีกรอบความคิดและทัศนะรวมทั้งข้อมูลที่คล้ายๆ กันจำกัดอยู่ในวงกรานั้น การตัดสินใจขาดคดีสำคัญๆ ของศาลฎีกา ถ้ามีบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยในการทำงาน ร่วมให้ข้อคิดความเห็นจากแหล่งอื่นบ้างก็จะทำให้ได้ข้อมูลในการทำงานมากขึ้น ทั้งจะไม่กระทบกระเทือนอำนาจแห่งความเป็นอิสระของทางตุลาการ เพราะว่าบุคคลที่แต่งตั้งมาจากภายนอกเหล่านี้ก็จะเป็นเพียงเสียงข้างน้อยในการทำคำพิพากษาเป็นรายคดีเท่านั้น แต่จุดอ่อนอยู่ที่ยังมิได้เปิดให้มีช่องทางยึดโยงอำนาจตุลาการไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งยังอาจทำให้ผู้พิพากษาในปัจจุบันรู้สึกว่าจะถูกแย่งตำแหน่งไปด้วย ระบบนี้จะช่วยทำให้ภาพของความชำนาญพิเศษของศาลฎีกาชัดเจนขึ้น และให้โอกาสศาลได้รับข้อมูลแง่ความคิดเห็นที่คนละต่างๆ จากภายนอกวงศาลมากขึ้น โดยที่ศาลไม่ต้องไปลงทุนอะไรมาก

ระบบศาลของสหรัฐอเมริกา⁵

มลรัฐส่วนใหญ่และรัฐบาลกลางแบ่งโครงสร้างระบบศาลเป็น 3 ชั้น คือ

1. ศาลชั้นต้น (trial courts) ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานในคดี คือ รวบรวมวัตถุพยานต่างๆ ได้แก่ คำให้การพยาน พยานเอกสาร พยานวัตถุ คำแถลงการณ์ของคู่ความ และพิพากษาคดีตามหลักกฎหมายร่วมกับคณะลูกขุน

2. ศาลอุทธรณ์ (appellate courts หรือ appeals courts) มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ภารกิจสำคัญของศาลอุทธรณ์ คือ การแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างทั้งในเรื่องข้อกฎหมายและการพิจารณาคดี ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นจัดทำขึ้น คำแถลงการณ์ของคู่ความ และการแถลงการณ์ด้วยวาจาของทนายทั้งสองฝ่าย โดยศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างและคณะลูกขุนได้ตัดสินมาแล้ว

3. ศาลฎีกา (supreme courts) เป็นศาลสุดท้ายสำหรับตัดสินข้อพิพาท ในระดับศาลอุทธรณ์ คู่ความฝ่ายแพ้มีสิทธิอุทธรณ์คดีต่อศาลอุทธรณ์ได้เสมอ การอุทธรณ์จึงถือเป็นสิทธิของคู่ความ แต่ในศาลฎีกา การฎีกาไม่ใช่เรื่องของสิทธิ แต่เป็นดุลพินิจของศาลฎีกาที่จะรับคดีได้ไว้พิจารณาหรือไม่ ในทางปฏิบัติศาลฎีกาจะรับพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญมากเท่านั้น

⁵ วิสาร พันธุณะ, "ระบบศาลสหรัฐอเมริกา," วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมวิธีราช 11,1 (มิถุนายน 2542) : หน้า 22-41.

ศาลแขวง (Magistrates Courts) ผู้พิพากษาศาลจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกบุคคลให้ทำหน้าที่ผู้พิพากษาศาลแขวง และเป็นคนออกคำสั่งให้ศาลแขวงปฏิบัติหน้าที่ ศาลแขวงจึงเป็นส่วนหนึ่งของศาลจังหวัด มิได้จัดตั้งแยกเป็นศาลต่างหาก หน้าที่หลักของศาลแขวง คือ การไต่สวนเบื้องต้น และพิพากษาคดีเล็กๆ น้อยๆ เฉพาะบางกรณี

การไต่สวนเบื้องต้นของศาลแขวงเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดูว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ ที่จะควบคุมบุคคลไว้ระหว่างดำเนินคดีอาญา เช่น ระหว่างรอการตัดสินของคณะลูกขุน หรือระหว่างรอการยื่นฟ้องของอัยการ นอกจากนั้นศาลแขวงยังมีอำนาจพิจารณาให้ประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยมีหลักประกัน การพิจารณาออกหมายค้น การฝากขังผู้ต้องหา เป็นต้น ปัจจุบัน ผู้พิพากษาศาลแขวงมีประมาณ 500 คน ในจำนวนนี้ 180-200 คน ทำงานเต็มเวลา

ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นๆ นอกจากศาลจังหวัดและศาลแขวง และในระบบศาลรัฐบาลกลาง รัฐสภาสหรัฐได้จัดตั้งศาลชั้นต้นพิเศษรับผิดชอบคดีที่มีลักษณะเฉพาะเรื่อง คือ

- (1) ศาลศุลกากร (Customs Court) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับพิกัดอัตราศุลกากร
- (2) ศาลสิทธิเรียกร้อง (Courts of Claims) เป็นศาลพิเศษทำหน้าที่พิจารณาคดีที่เอกชนหรือนิติบุคคลฟ้องรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเรียกค่าเสียหาย
- (3) ศาลภาษีอากร (Tax Court) ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียภาษีกับกรมสรรพากร

สำหรับศาลอุทธรณ์แห่งชาติ (Federal Circuit) ตั้งขึ้นหลังสุด เมื่อ พ.ศ.2536 ตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นศาลพิเศษพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์เกี่ยวกับภาษี คดีทรัพย์สินทางปัญญา การค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลจังหวัดที่เกาะกวม เกาะเวอริจิน และหมู่เกาะมาเรียนาเหนือ

แต่สำหรับศาลฎีกา คู่ความไม่มีสิทธิเช่นนั้น เป็นดุลพินิจของศาลฎีกาที่จะพิจารณารับคดีใดๆ ไว้พิจารณา วิธีการที่ศาลฎีกานำมาใช้พิจารณารับหรือไม่รับฎีกา เรียกว่า การขอหมาย certiorari (เป็นภาษาลาติน แปลว่า แจ้งให้ทราบ) กล่าวคือ คู่ความที่ต้องการให้ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาคดีคดีของตน ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาขอหมาย certiorari เมื่อศาลฎีกาพิจารณาคำร้องแล้ว หากเห็นสมควรรับคดีไว้พิจารณาก็จะอนุญาตให้ certiorari ซึ่งหมายความว่า

ว่า ศาลฎีกาปรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป มิฉะนั้นศาลฎีกาจะไม่อนุญาตให้ certiorari คือ ไม่รับวินิจฉัยคดีนั้นนั่นเอง

การพิจารณารับหรือไม่รับฎีกานี้ ศาลฎีกาจะสำเนาคำร้องขอหมาย certiorari แจกผู้พิพากษาทุกคน ผู้พิพากษาบางคนจะอ่านทุกฉบับอย่างละเอียด บางคนอาจเลือกอ่าน นอกนั้นมอบให้เลขานุการของตนสรุปความเห็นเสนอ หากผู้พิพากษาศาลฎีกาคนเดียวเห็นควรอนุญาต certiorari คดีใด ก็จะมีการอภิปรายคดีนั้นกันในวันศุกร์ ซึ่งเป็นการประชุมประจำสัปดาห์ของผู้พิพากษา คดีส่วนใหญ่จะไม่ผ่านมาถึงขั้นตอนนี้ การพิจารณาอนุญาต certiorari ศาลฎีกาใช้หลักปฏิบัติที่เรียกว่า หลัก 4 คน กล่าวคือ จะต้องมิให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างน้อย 4 คน เห็นชอบให้รับคดีไว้วินิจฉัย คดีจะตัดสินด้วยเสียงข้างมาก หากประธานศาลฎีกาเป็นฝ่ายข้างมาก ก็จะมีมอบให้ผู้พิพากษาคดีคนหนึ่งในฝ่ายข้างมากเป็นผู้กำหนดให้ผู้พิพากษาคดีได้รับผิดชอบเขียนคำพิพากษา ถ้าประธานศาลฎีกาอยู่ในเสียงข้างน้อย ผู้พิพากษาอาวุโสของฝ่ายข้างมากเป็นผู้กำหนดให้ผู้พิพากษาคดีได้รับผิดชอบเขียนคำพิพากษา ส่วนผู้พิพากษาฝ่ายข้างน้อยจะตกลงกันว่า จะมอบให้ผู้ใดเขียนความเห็นแย้ง หรือผู้พิพากษาทุกคนในฝ่ายข้างน้อยต่างเขียนความเห็นแย้งของแต่ละคนก็ได้

การเขียนคำพิพากษาของฝ่ายข้างมาก ก็อาจจะมีความเห็นแตกต่างกันในเหตุผลที่ยกขึ้นมาอ้าง เช่น ถ้าผู้พิพากษาฝ่ายข้างมาก 5 คน มอบให้ผู้พิพากษาคดีคนหนึ่งเขียนคำพิพากษา ผู้พิพากษาอีก 2 คน อาจไม่เห็นด้วยในเหตุผลนั้น คือ เห็นด้วยในผลของคำพิพากษา แต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างไป ก็สามารถเขียนความเห็นของตนต่างหากได้ และความเห็นทุกฝ่ายจะพิมพ์ปรากฏในคำพิพากษา

คำพิพากษาที่เขียนเสร็จจะถือเป็นเพียงร่างคำพิพากษา ตามประเพณีของศาล ผู้พิพากษาคดีคนใดคนหนึ่งอาจเปลี่ยนใจได้จนถึงเวลาที่ได้อ่านคำพิพากษานั้นโดยเปิดเผย ดังนั้นเสียงฝ่ายข้างมากในวันประชุมอาจแตกได้ กระบวนการเขียนคำพิพากษานี้ค่อนข้างยืดเยื้อและต้องทุ่มเทสติปัญญาอย่างมาก เปิดช่องให้มีการเปลี่ยนข้างกันได้ เมื่อผู้พิพากษาที่ได้รับผิดชอบเขียนคำพิพากษาจนเป็นที่พอใจแล้ว (โดยความช่วยเหลือจากเลขานุการของตน) ต้องสำเนาร่างคำพิพากษาแจกผู้พิพากษาทุกคน ร่างคำพิพากษาอาจทำให้เสียงข้างมากหมดไปก็ได้ ผู้พิพากษาแต่ละคนจะพิจารณาคำพิพากษาอย่างละเอียด ด้วยความช่วยเหลือของเลขานุการ และจะเขียนความเห็นลงในกระดาษบันทึกขอให้เพิ่มเติม ตัดออกหรือแก้ไขข้อความ ในทางปฏิบัติคำพิพากษาคดีแต่ละคดีอาจต้องร่างถึง 20 ร่าง ก่อนจะได้รับความเห็นชอบจากผู้พิพากษาฝ่ายข้าง

มากทุกคน ดังนั้น กว่าจะอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาได้ต้องใช้เวลาเป็นเดือนหลังจากแถลงการณ์ ด้วยวาจาเสร็จแล้ว

ศาลรัฐบาลกลางจะสามารถพิจารณาพิพากษาคดีอาญาต่างๆ เช่น คดียาเสพติด การหลบหนีเข้าเมือง ลักขณยานต์ ปลอมเอกสาร ปลอมเงินตรา หลีกเลี่ยงภาษี ข้อโกงทางไปรษณีย์ ชู้กรรโชก ลักทรัพย์ ซึ่งคดีเหล่านี้ ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาลกลางและเจ้าหน้าที่มลรัฐมีอำนาจดำเนินการได้ ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐบาลกลางและมลรัฐก็จะร่วมมือกันตกลงที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ศาลใดศาลหนึ่ง

จากระบบของศาลสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ศาลรัฐบาลกลางพิจารณาพิพากษาคดีสำคัญซึ่งส่วนใหญ่ความผิดที่กำหนดไว้ก็จะเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และคดีจะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ แต่การฎีกาจะเป็นดุลพินิจของศาลฎีกาที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ซึ่งศาลฎีกาจะรับคดีไว้แต่เฉพาะที่เป็นคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ

ระบบของประเทศฝรั่งเศส⁶

ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตร จะพิจารณาในศาลชั้นต้น (Civil District Court) เพียง 10 ศาล จาก 181 ศาล และอุทธรณ์ได้ต่อศาลอุทธรณ์ 10 ศาล จาก 28 ศาล และอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา (Court De Cassation) ผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติพิเศษ แต่ละแผนกจะมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการพิจารณาคดีสิทธิบัตร โดยศาลจะปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคต่างๆ

ดังนั้น ระบบของศาลประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้มีศาลพิเศษที่พิจารณาคดีตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร แต่เป็นคดีแพ่ง ซึ่งระบบของศาลนั้นจะมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคมาให้คำปรึกษาแก่ผู้พิพากษา แต่คดีเกี่ยวกับภาษีในทางอาญาจะขึ้นกับศาลยุติธรรมแผนกภาษี ไม่มีศาลภาษีโดยตรง คดีภาษีจะหมายถึงคดีที่ผู้กระทำผิดเจตนาหลีกเลี่ยงภาษีโดยตรง เช่น การหลีกเลี่ยงภาษีการค้า การไม่ยอมชำระภาษีเงินได้ ศาลยังมีอำนาจพิเศษในอันที่จะลงโทษจำเลยด้วยการประกาศคำพิพากษาโดยปิดไว้ ณ ที่ทำงานหรือบ้านเรือนหรือประกาศในหนังสือพิมพ์เพื่อประจานจำเลย หรือจะสั่งให้หยุดดำเนินงานไปชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ได้

⁶ ปลื้มจิต ทวีพัฒน์, "ความจำเป็นและความพร้อมในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ," ตุลพาห 42, 1 (มกราคม - มีนาคม 2538) : หน้า 104.

ผู้พิพากษาในศาลแผนกภาษีศาลหนึ่งจะมี 4 คน มีหัวหน้า 1 คน รองหัวหน้า 1 คน สองคนนี้จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านภาษี ก็มีผู้พิพากษาอีก 2 คน ที่จะต้องสนใจงานด้านภาษีและเคยผ่านการฝึกงานเกี่ยวกับภาษีมาแล้ว

รูปแบบขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในประเทศไทย คดีทั่วไปจะเป็นการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลอาญาหรือศาลจังหวัดต่างๆ ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา แต่ในปัจจุบันศาลไทยได้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 ตั้งในกรุงเทพมหานคร 1 ศาล คือ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็เป็นความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง โดยมีเขตอำนาจทั่วประเทศแต่ให้ศาลจังหวัดดำเนินการแทนในบางเรื่อง ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 และมีการออกไปนั่งพิจารณาที่ศาลจังหวัดต่างๆ หรือมีการจัดให้กระบวนการพิจารณาคดีมีการใช้ระบบประชุมทางจอภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี และมีการจัดให้มีผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้มาประจำที่ศาลแห่งนี้ โดยจัดให้มีผู้พิพากษาสมทบ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 อันเป็นการพัฒนาองค์กรให้ตามทันกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา ตามมาตรา 8 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 โดยมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ผ่านการวินิจฉัยจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมาแล้ว โดยการดำเนินการพิจารณาจะเป็นลักษณะได้สวน ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 และเป็นการพิจารณาโดยศาลเดียวคือศาลฎีกา ไม่มีศาลชั้นต้น ซึ่งความผิดที่ทำการชี้มูลของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมานั้น หากดูลักษณะของความผิดแล้วจะเป็นประเภทคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเนื่องจากการประกอบอาชญากรรมที่ทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการโดยอาศัยโอกาสที่ตนดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน

ประเทศไทยยังได้มีการจัดตั้งศาลล้มละลายกลาง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 แต่ศาลล้มละลายไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542 และประเทศไทยได้มีการจัดตั้งศาลแรงงานกลาง และศาลภาษีอากรกลาง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 และตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ.2528 แต่ศาลล้มละลายกลางและศาลภาษีอากรกลางก็มิได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

ดังนั้น เมื่อมีการจัดตั้งศาลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยตรงทั้งสองศาลแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ แต่ยังไม่ครบถ้วน จึงควรจะมีการจัดองค์กรในการพิจารณาพิพากษาที่มีอยู่แล้วให้มีสภาพเหมาะสมกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยจัดให้มีผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญทางด้านประเภทคดีต่างๆ ของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และมีรูปแบบกระบวนการพิจารณาที่มีความรวดเร็ว ให้เห็นผลนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้โดยเร็ว เพื่อเป็นการลดความยุติธรรม โดยพัฒนาองค์การพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอยู่ให้มีความชำนาญทางด้านอาชญากรรมทางเศรษฐกิจแต่ละคดี โดยจัดให้มีศาลภาษีอากรกลาง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับการปลอมแปลงดวงตราไปรษณียากร และอากรแสตมป์ ความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร ศุลกากร สรรพากร และสรรพสามิต จัดให้ศาลล้มละลายกลาง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลายโดยฉ้อฉล การให้หรือโอนยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลในทางการค้าโดยมิชอบ จัดให้มีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับการฉ้อโกงโดยเอกสารที่ผ่านทางธนาคารในการส่งสินค้าไปยังต่างประเทศ การฉ้อโกงด้วยการใช้เอกสารเลตเตอร์ออฟเครดิต หรือเอกสาร การโอนเงิน หรือตัวแลกเงินระหว่างประเทศปลอม สิทธิบัตร การฉ้อโกงด้วยการใช้บัตรเครดิต ตัวแลกเงินเดินทางระหว่างประเทศปลอม การปลอมแปลงใบสั่งสินค้า หรือสัญญาทางการค้า การจัดตั้งนิติบุคคลโดยมิชอบ การฉ้อโกงโดยใช้เทคโนโลยีแผนใหม่ เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์หรือเทเลกซ์ การเปิดเผยความลับทางการค้าและทรัพย์สินทางปัญญา ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และอื่นๆ และให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นสู่ศาลอุทธรณ์ และกำหนดให้ข้อเท็จจริงถึงที่สุดในการอุทธรณ์ โดยศาลอุทธรณ์จะต้องจัดให้มีแผนกคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญเหมือนกับศาลชั้นต้น และฎีกาสู่ศาลฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายและมีการกำหนดให้ผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทาง

เศรษฐกิจเป็นเวลานานเพื่อสร้างสมประสบการณ์ให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

3.3 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

จากรูปแบบขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งปรับปรุงทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้พัฒนาเป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญเป็นพิเศษ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจให้มีความแม่นยำในการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งเป็นเครื่องมือของผู้พิพากษาในการได้ข้อเท็จจริงเข้ามาในสำนวนความ จึงต้องมีการกำหนดไว้ให้เหมาะสม เนื่องจากคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะแตกต่างจากคดีธรรมดา

กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในปัจจุบันจะมีแนวทางอยู่ 2 แนวทาง คือ ระบบกล่าวหา กับระบบไต่สวน ซึ่งระบบกล่าวหา ผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลาง เป็นหน้าที่ของคู่ความในการพิสูจน์ความจริงตามที่กล่าวอ้าง ผู้พิพากษาจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง ซึ่งหากโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างนำสืบพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์ ยังมีข้อสงสัย ผู้พิพากษาก็จะต้องพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากคดีอาญาจะมีหลักให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย เนื่องจากปล่อยคนไปดีกว่านำคนบริสุทธิ์มาลงโทษ ส่วนระบบไต่สวน ผู้พิพากษาจะมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง โจทก์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง ศาลจะมีได้วางตัวเป็นกลางที่คอยนั่งฟังข้อเท็จจริง แต่จะมาร่วมกับโจทก์ในการค้นหาความจริง จำเลยจะมีความรู้สึกไว้ในความรู้สึกของผู้พิพากษาเขาคือผู้กระทำผิด

ประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งจากปัญหาในการดำเนินคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจแล้วจะไม่เหมาะสมกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งแผนกคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาแล้วได้นำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการพิจารณา แต่ในคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและชี้มูลความผิดจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาก่อน ระบบในการสอบสวนจึงมีความชัดเจนแน่นอนกว่า แต่การทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการทั่วไปที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือการทุจริตคอร์รัปชันของภาคเอกชนที่ได้มีความซื่อสัตย์สุจริต จะพิจารณาที่องค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีธรรมดาที่ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาในการนำ

ผู้กระทำผิดมาลงโทษเนื่องจากกระบวนการพิจารณาที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

จึงควรพัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยนำระบบกล่าวหาที่ระบบไต่สวนมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการลงโทษผู้กระทำความผิด และกำหนดกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีให้เหมาะสมเป็นหลักเกณฑ์ให้องค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้ใช้ให้เป็นแนวทางเดียวกัน และเป็นเอกภาพที่มุ่งพิสูจนความจริงให้ปรากฏแก่องค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีให้ได้มากที่สุด เพื่อนำมาในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และให้ความเป็นธรรมแก่สังคม

จากการที่ประเทศไทยได้จัดตั้งองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ 2 ประเภทแล้ว จึงได้นำกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และกระบวนการพิจารณาพิพากษาของแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามากำหนดกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางในการพิจารณาพิพากษาของประเทศไทย ดังนี้

3.3.1 การกำหนดแนวทางการดำเนินคดี

การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีหรือที่เรียกว่ากระบวนการก่อนการฟ้องคดี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีในศาลที่ใช้ระบบ Common Law เนื่องจากศาลระบบ Common Law จะมีลูกขุนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้ชี้ขาดตัดสินในปัญหาข้อเท็จจริง ทำให้ระบบการดำเนินคดีจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของคดีให้เรียบร้อยก่อนจึงจะเริ่มการพิจารณา และจะเป็นการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องเพื่อให้พิจารณาคดีเสร็จแล้วลูกขุนก็จะได้กลับไปประกอบอาชีพตามปกติต่อไปได้

แต่ประเทศเยอรมัน ในคดีความผิดอุกฉกรรจ์จะประกอบด้วย 2 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. ขั้นตอนเตรียมการพิจารณาคดี คือ การแจ้งให้จำเลยทราบวันเวลาในการพิจารณาคดี การแจ้งคำฟ้อง และรายชื่อพยานทั้งหลาย รวมทั้งองค์คณะของผู้จะทำการพิจารณาคดีด้วย

2. ขั้นตอนการพิจารณาคดี ศาลจะต้องตรวจสอบว่าจำเลย ทนาย พยานบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งพยานวัตถุทั้งหลายอยู่ในห้องพิจารณาแล้ว ศาลจึงถามชื่อ ที่อยู่ของจำเลย แล้ว พนักงานอัยการจะอ่านข้อหาที่จำเลยถูกฟ้อง

โดยศาลจัดให้มีศูนย์ประสานการพิจารณาคดีแล้วกำกับไม่ให้มีการนัดความซ้ำซ้อนให้พยานทราบล่วงหน้า

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า "ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้โจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา

ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป" และตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ข้อ 17 ได้กำหนดไว้ว่า "ในวันตรวจพยานหลักฐาน หากคู่ความโต้แย้งพยานหลักฐานใด ให้ศาลหมายพยานหลักฐานนั้นไว้แล้วจัดบันทึกไว้เพื่อดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป หากคู่ความประสงค์จะโต้แย้งพยานหลักฐานใดในภายหลัง คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องก่อนศาลมีคำพิพากษาแสดงถึงเหตุอันสมควรที่ไม่อาจโต้แย้งพยานหลักฐานนั้นได้ในวันตรวจพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้มีการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเพิ่มเติมได้"

ตามกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเพื่อให้สอดคล้องกับการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องติดต่อกัน คือ มีวันตรวจพยานหลักฐานแล้วให้มีการคัดค้านได้ เช่น หากคัดค้านว่าเป็นเอกสารปลอม ต้องส่งไปตรวจพิสูจน์ก็ส่งไปตรวจพิสูจน์ก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณา ทำให้การพิจารณาไม่ต้องหยุดรอผลการตรวจพิสูจน์ หรือกรณีในเรื่องความมีอยู่จริงของเอกสารก็จะไปหาต้นฉบับมาให้ได้เพื่อใช้ในการสืบพยานเพราะหากเข้าช้อยกเว้นที่ไม่ต้องนำต้นฉบับมาสืบพยาน ผู้พิพากษาก็จะได้วินิจฉัยก่อนว่าพยานหลักฐานนั้นสามารถนำเข้ามารับฟังได้ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนเพื่อให้รับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ ดังนั้นการมาเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก็จะเป็นการเตรียมพยานให้พร้อมสำหรับการสืบพยานเพื่อมิให้มีการเลื่อนคดี เนื่องจากต้องมีการติดตามพยานและนัดหมายไว้แล้ว และกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐาน

ดังนั้น คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจส่วนมากข้อเท็จจริงจะอยู่ที่เอกสารหลักฐานเป็นหลัก ประจักษ์พยานที่เป็นพยานบุคคลจะมีน้อย พยานเอกสารจึงจะเป็นข้อพิสูจน์ความสุจริตของผู้กระทำผิด จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางดำเนินคดีดังนี้

1. ให้โจทก์และจำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบในวันตรวจพยานเอกสาร
2. เว้นแต่ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น
3. ให้โจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดี
4. กรณีไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐาน ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนพยานนั้นก็ได้
5. กรณีมีการโต้แย้งพยานหลักฐาน หรือเมื่อผู้พิพากษาเห็นเอง ผู้พิพากษาจะดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานนั้น โดย
 - 5.1 ให้ผู้พิพากษาหมายพยานหลักฐานนั้นไว้
 - 5.2 แล้วจัดบันทึกไว้เพื่อดำเนินการตรวจสอบพยานหลักฐานนั้น
6. หากคู่ความประสงค์จะโต้แย้งพยานหลักฐานใดในภายหลัง
 - 6.1 ให้ยื่นคำร้องขอถอนศาลมีคำพิพากษาโดยแสดงถึงเหตุผลครบที่ไม่อาจโต้แย้งได้นับแต่วันตรวจสอบพยานหลักฐาน และ
 - 6.2 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นได้

3.3.2 การยื่นบัญชีระบุพยานและการยื่นเอกสารเป็นพยานในคดี

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลที่ดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นจะไม่ได้กำหนดให้ต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยานโดยตรงไว้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการยื่นบัญชีระบุพยานก็เพื่อให้ศาลได้ทราบถึงความมีอยู่ของพยานหลักฐานต่างๆ และให้ทราบว่าพยานหลักฐานต่างๆ นั้นอยู่ที่ใด ซึ่งหากกำหนดให้มีการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องแล้วย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้พยานหลักฐานต่างๆ พร้อมสืบได้อย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ดำเนินคดีอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการกำหนดในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ให้มีการยื่นบัญชีระบุพยานและการยื่นเอกสารเป็นพยาน โดยมีหลักเกณฑ์ตามข้อ 45 ว่า "ในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดี

โจทก์ต้องยื่นต่อศาลก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวันซึ่งบัญญัติระบุพยาน โดยแสดงถึงรายชื่อที่อยู่ของบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งประเภทและลักษณะของเอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งโจทก์ประสงค์จะนำสืบ หรือขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญญัติระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้จำเลยรับไป

สำหรับการไต่สวนในกรณีร้องขอคืนของกลางให้คู่ความที่เกี่ยวข้องยื่นบัญญัติระบุพยานต่อศาลไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันไต่สวน พร้อมทั้งสำเนาบัญญัติระบุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ ให้คู่ความที่เกี่ยวข้องรับไป

เมื่อระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองล่วงพ้นไปแล้ว ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้โจทก์หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องยื่นบัญญัติระบุพยาน หรือบัญญัติระบุพยานเพิ่มเติมได้"

ข้อ 46 ว่า "เมื่อโจทก์ประสงค์จะอ้างเอกสารที่อยู่ในความครอบครองที่อยู่ในความครอบครองของโจทก์เป็นพยานหลักฐานในคดี ให้โจทก์ยื่นต่อศาลก่อนวันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ซึ่งสำเนาเอกสารนั้นในจำนวนที่เพียงพอสำหรับจำเลย เพื่อให้มารับไปจากศาล

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ยื่นบัญญัติระบุพยานหรือบัญญัติระบุพยานเพิ่มเติม ข้อ 45 วรรคสาม ให้โจทก์หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องยื่นต่อศาลและส่งให้คู่ความฝ่ายอื่นซึ่งสำเนาเอกสารที่อ้างเป็นพยานหลักฐานพร้อมการยื่นบัญญัติระบุพยานหรือบัญญัติระบุพยานเพิ่มเติม เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นสำเนาเอกสารนั้นภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควร"

ข้อ 47 ว่า "ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายที่อ้างมิได้แสดงความจำนงที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นตามข้อ 45 และข้อ 46 แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าว ให้ศาลมีอำนาจให้สืบและรับฟังพยานหลักฐาน เช่นว่านั้นได้"

นอกจากนั้นศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็ใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างต่อเนื่องเช่นกันก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการยื่นบัญญัติระบุพยานไว้ใน มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ดังนี้ "ให้โจทก์จำเลยยื่นบัญญัติระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ ก่อนวันพิจารณาคดีพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

การยื่นบัญญัติระบุพยานเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา เมื่อสามารถแสดงเหตุสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลัก

ฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี" และตามข้อ 21 แห่งข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ดังนี้ "ให้คู่ความฝ่ายที่ยื่นคำคู่ความหรือบัญชีระบุนพยานจัดทำสำเนายื่นต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอสำหรับองค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความทุกฝ่าย"

จากหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดให้โจทก์เท่านั้นที่ต้องยื่นบัญชีระบุนพยาน ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์บังคับไว้ให้ชัดเจนเท่านั้น เนื่องจากในทางปฏิบัติโจทก์ก็ยื่นบัญชีระบุนพยานในคดีอาญาไว้อยู่แล้ว ทำให้จำเลยมีโอกาสดูต่อคู่คดีได้อย่างเต็มที่มิใช่มีการปกปิดพยานหลักฐานไว้มิให้จำเลยทราบ

ดังนั้น องค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญากรรมทางเศรษฐกิจจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยื่นบัญชีระบุนพยานและการยื่นเอกสารเป็นพยานหลักฐานให้ชัดเจน ดังนี้

1. ให้โจทก์ยื่นต่อศาลก่อนวันกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน
2. โดยแสดงถึงรายชื่อและที่อยู่ของพยานบุคคล และลักษณะของเอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ซึ่งโจทก์ประสงค์จะนำสืบเพื่อขอให้ศาลไปตรวจ พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุนพยานในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้จำเลยรับไป
3. เมื่อระยะเวลาดังกล่าวได้ล่วงพ้นไปแล้ว ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้โจทก์หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องยื่นบัญชีระบุนพยานหรือบัญชีระบุนพยานเพิ่มเติมได้
4. ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงมิได้แสดงความจำนงที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้น แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจให้สืบและรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้

3.3.3 พยานหลักฐานอยู่กับบุคคลภายนอก

จากการที่กำหนดให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนถึงวันสืบพยานเพื่อกำหนดแนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำพยานเข้ามาสู่สำนวน และจากการที่กำหนดให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างต่อเนื่องจึงต้องมีมาตรการที่สอดคล้องทำให้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อพยานหลักฐานอยู่กับบุคคลภายนอกจึงต้องมีหลักเกณฑ์เพื่อนำพยานเข้ามาพิสูจน์ความจริงในองค์การในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ตามข้อกำหนดในข้อ 12 ดังนี้ "เพื่อประโยชน์ในการตรวจพยานหลักฐาน หากพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดอยู่ในความครอบครอง

ของบุคคลภายนอก ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าว มาจากผู้ที่ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด"

ดังนั้น องค์การในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. หาก พยานหลักฐาน หรือพยานวัตถุอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก
2. ให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงยื่นคำขอพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานให้ศาล มีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจากผู้ที่ครอบครองเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน หรือวันที่ศาลกำหนด

3.3.4 การจัดหาล่ามในคดีอาญา

การจัดหาล่ามในคดีอาญามีวัตถุประสงค์สำคัญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้การดำเนินคดีในศาล ต้องใช้ภาษาไทย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดไว้ว่า "การสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ก็ให้ใช้ล่ามแปล

เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยานหรืออื่นๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น

ในกรณีที่มีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลส่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่จัดหาให้ตามมาตรานี้ ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด หรือกระทรวงยุติธรรม แล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวกำหนดในชั้นสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณาคดี แต่ไม่ได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงชั้นคัดฟ้อง ฝ่ายผู้ต้องหาที่ต้องนำตัวมาศาล ซึ่งข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 40 กำหนดไว้ว่า "ในการคัดฟ้อง ฝ่ายผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายซึ่งจำเลยมาศาล หรือพิจารณา ให้ศาลหาล่ามหรือล่ามภาษามือให้ผู้ต้องหาหรือ

จำเลยที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ หรือไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ โดยให้ศาลจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่ศาลตั้งตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามและล่ามภาษามือที่ศาลจัดหาให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา" อันเป็นการกำหนดให้ครอบคลุมกรณีต่างๆ อย่างครบถ้วน

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจบางประเภทจะมีชาวต่างชาติเข้ามาเป็นผู้ประกอบอาชญากรรม จึงต้องกำหนดให้เป็นหน้าที่ศาลในการจัดล่ามหรือล่ามภาษามือให้แก่จำเลยตั้งแต่ชั้นตอนในชั้นคัดฟ้อง ฟากชั่ง ไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อให้มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยอันถือว่าเป็นสิทธิมนุษยฐาน และเป็นการแสดงถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับทุกคนเสมอภาคกัน

ดังนั้น กระบวนพิจารณาขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ควรกำหนดให้มีลักษณะดังนี้

1. ในการคัดฟ้อง ฟากชั่ง ไต่สวนมูลฟ้องซึ่งจำเลยมาศาล หรือพิจารณา
2. ให้ศาลหาล่ามหรือล่ามภาษามือให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ หรือไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้
3. โดยให้ศาลจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่ศาลตั้งตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามและล่ามภาษามือที่ศาลจัดหาให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.3.5 การสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่เมื่อ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติมาตรา 237 ทวิ ใหม่ ว่า "ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหลัง พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาลหากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกความตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในกรณี ผู้ต้องหาจะชกค้ำนหรือตั้งทนายชกค้ำนพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลตั้งตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลชกค้ำนพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา ถ้าต่อมาผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะชกค้ำนพยานนั้นได้และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี"

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 กำหนดไว้ในมาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนองจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้วให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนรายงานและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้"

มาตรา 29 บัญญัติว่า "ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา 28 ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้"

ให้นำมาตรา 261 ถึงมาตรา 263 และมาตรา 267 ถึงมาตรา 269 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้แก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม"

นอกจากนั้นยังได้กำหนดหลักเกณฑ์เสริมอีกในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ดังนี้ ข้อ 20 บัญญัติว่า "คำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 ต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน และในกรณีที่ยังมิได้ฟ้องคดีต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องด้วย"

ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว คำร้องต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุฉุกเฉินซึ่งหากแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องทราบก่อนแล้ว พยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกทำให้เสียหาย สูญหาย ทำลาย หรือมีเหตุอื่นใดที่จะทำให้ยากแก่การนำมาสืบในภายหลังได้"

ข้อ 21 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินตามข้อ 20 วรรคสอง ศาลอาจสั่งให้ผู้ขอวางหลักประกันตามจำนวนภายในระยะเวลาและกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นก็ได้"

ข้อ 22 บัญญัติว่า "ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาลับและการห้ามโฆษณาตามข้อ 24 และการสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพตามข้อ 32 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาคดีตามข้อ 20 และข้อ 21 โดยอนุโลม"

ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในข้อ 22 ว่า "ถ้าอัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมทั้งบุคคลใดที่จะเกี่ยวข้องในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งอาจต้องอ้างถึงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาไต่สวนในภายหลัง บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้ไต่สวนพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นว่านี้ ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมายังศาล และให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาคำขอตามที่เห็นสมควร หากมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอดังกล่าว ให้มีอำนาจไต่สวนพยานโดยให้นำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 และข้อกำหนดนี้มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม"

จึงเห็นได้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีข้อจำกัดที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเน้นที่พยานบุคคลเท่านั้น มิได้นำมาใช้กับพยานเอกสารหรือพยานอื่นๆ ซึ่งคดีอาญากรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นคดีที่มีเอกสารหลักฐานอยู่เป็นจำนวนมากและจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัยความผิด และหากฟ้องคดีและมีกรณีฉุกเฉินที่จะต้องรีบนำพยานหลักฐานมาเข้าสืบจะนำมาใช้บังคับไม่ได้ เนื่องจากตัวบทกฎหมายจะเน้นที่กระบวนการก่อนฟ้องคดี จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนโดยให้รวมถึงภายหลังจากฟ้องคดีและหากมีเหตุฉุกเฉินก็ให้นำมาตรการนี้มาใช้บังคับได้ ซึ่งตามกระบวนการพิจารณาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะมีกระบวนการไต่สวนฉุกเฉินซึ่งเป็นการไต่สวนฝ่ายเดียว แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้กำหนดหลักนี้ไว้จึงต้องมีการกำหนดถึงหลักกรณีฉุกเฉินก็ให้ไต่สวนไปฝ่ายเดียวเพื่อป้องกันมิให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือถูกทำลายก่อนนำมาสู่กระบวนการพิจารณาของศาล

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับคดีอาญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างถึงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมา

2. ถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนงจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง

3. บุคคลนั้นหรือคู่ความนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาล

4. โดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

5. เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นว่านั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้วให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร

6. ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนรายงานและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

7. ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

8. คำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน และในกรณีที่ยังมิได้ฟ้องคดีต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องด้วย

9. ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน คำร้องต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุฉุกเฉินซึ่งหากแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องทราบก่อนแล้ว พยานหลักฐานดังกล่าวจะถูกทำให้เสียหาย สูญหาย ทำลาย หรือมีเหตุอื่นใดที่จะทำให้ยากแก่การนำมาสืบในภายหลังได้

3.3.6 การนั่งพิจารณาคดีติดต่อกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหลักเกณฑ์การนั่งพิจารณาคดีไว้ตามมาตรา 179 ดังนี้ "ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลือนก็ได้

ถ้าพยานไม่มา หรือมีเหตุอื่นอันควรต้องเลื่อนการพิจารณา ก็ให้ศาลเลื่อนคดีไปตามที่เห็นสมควร"

แต่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 27 กำหนด

หลักไว้ว่า "ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว"

และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 5 วรรคท้าย กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามที่ศาลขอหรือมอบหมายก็จะทำให้การนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันเช่นนี้จะใช้เวลาในการพิจารณาคดีน้อยเนื่องจากการดำเนินคดีอย่างต่อเนื่อง ผู้พิพากษาก็จะเข้าใจข้อเท็จจริงต่างๆ ได้อย่างเป็นลำดับติดต่อกันทำให้ง่ายแก่การวินิจฉัยคดีไม่จำเป็นต้องกลับมาอ่านอ่านสำนวนบ่อยๆ การเลื่อนคดีจะมีได้แต่เฉพาะในกรณีที่เป็นเหตุอันจำเป็นเท่านั้น หลักการนี้เป็นการนำวิธีพิจารณาคดีตามระบบ Common Law มาเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เนื่องจากจากการพิจารณาคดีแบบ Common Law จะเป็นการพิจารณาวินิจฉัยโดยลูกขุน และต้องมีการพิจารณาอย่างต่อเนื่องจนจบ เพื่อให้ลูกขุนได้กลับไปดำรงชีพตามปกติได้ ซึ่งส่งผลดีต่อการพิจารณาทำให้คดีไม่ล่าช้า แต่จะต้องมีขั้นตอนก่อนการพิจารณาที่จะมีการตรวจสอบเอกสารพยานหลักฐานต่างๆ และให้เตรียมไว้ก่อนจนพร้อมจึงจะเริ่มการพิจารณาคดีและทนายความจะต้องให้ความสำคัญแก่วันนัดพิจารณา การเลื่อนคดีจะต้องเป็นไปด้วยความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น

นอกจากนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 229 บัญญัติให้ทำการพิจารณาต่อเนื่องกันไป และหากมีการเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจะต้องเริ่มการพิจารณาใหม่ภายใน 11 วัน นับจากวันเลื่อนการพิจารณา มิฉะนั้นกระบวนการพิจารณาคดีจะต้องทำการเริ่มต้นใหม่หมด และจากการรายงานการวิจัยก็มีผลว่าการเลื่อนคดีโดยส่งหมายนัดจะไม่เกิน 1 คน หรือไม่สืบเลย เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี เพราะมีส่วนให้ใช้เวลาพิจารณาพิพากษาคดีเกิน 1 ปี และมีการเลื่อนคดีโดยนัดห่างไปมีระยะเวลานาน การเลื่อนคดีเกิดจากพยานไม่มาศาล และไม่แจ้งเหตุล่วงหน้าให้ศาลทราบ จึงควรกำหนดให้การสืบพยานแต่ละนัดควรนัดสืบพยานให้ได้ตั้งแต่ 2 ปากขึ้นไป ควรหลีกเลี่ยงการนัดพยานเพียงหนึ่งปาก ควรปรับปรุงรูปแบบบัญชีระบุพยานดูว่าพยานใดให้พินิจข้ออ้างข้อเถียงใด เป็นมาตรการกำกับดูแลการซักถามให้รัดกุมและตรงประเด็น

การที่จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่องได้ ก็จะต้องมีการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนวันนัดพิจารณาคดี และเมื่อมี

การเปิดเผยพยานหลักฐานต่างๆ แล้วก็ต้องมีมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลเข้ามาเสริม มีเช่น นั้นพยานที่เปิดเผยไว้ก่อนอาจถูกทำลายลงได้ หากมีมาตรการมาช่วยเสริมจุดต่างๆ นี้แล้วก็จะส่งผลให้เกิดความล้มเร็จผลขึ้นมาได้ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้ ศาลเลื่อนคดีได้ แต่ตามวิธีพิจารณาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะ ห้ามมิให้เลื่อนคดีเป็นหลัก

ดังนั้น เพื่อให้เหมาะสมกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ การพิจารณา

2. เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

3.3.7 การพิจารณาคดี

ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง พ.ศ.2543 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีไว้ตามข้อ 9 ว่า "ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาทำการไต่สวนต่อไปได้ จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง" เป็นกรณีที่นาระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี ซึ่งน่าจะเหมาะสมกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจด้วย เพราะวิธีการดังกล่าวถือว่าเป็นระบบการไต่ สวน ทำให้ศาลลงมาช่วยการค้นหาคความจริงมิได้ปล่อยให้ข้อสงสัยนั้นผ่านเลยไปโดยไม่มีคู่ความ ฝ่ายใดกล่าวอ้างขึ้น

เนื่องจากคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะที่ซับซ้อนเข้าใจยาก โจทก์ซึ่งเป็นผู้ที่ ศึกษาข้อเท็จจริงต่างๆ มาโดยละเอียดได้เสนอพยานหลักฐานต่อศาลโดยใช้พยานบุคคลมาอธิบาย จุดต่างๆ ให้ศาลทราบ แต่ก็เป็นการให้คำเบิกความต่อศาลตามคำถามต่างๆ ซึ่งศาลอาจมีข้อ สงสัยศาลก็จะสามารถถามพยานเองได้ หรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาทำการพิจารณาคดีเพื่อให้ ข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลจนหายสงสัย ซึ่งหากยังมีข้อสงสัยอยู่ก็สามารถยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้กับจำเลยได้โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้มีการพยายามทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏ แล้ว ซึ่งตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง ทางการเมือง พ.ศ.2543 กำหนดให้แม้ว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลก็ยังมีอำนาจเรียกพยานมาได้ ดังนั้น แม้จำเลยปฏิเสธศาลก็มีอำนาจเรียกพยานมาได้เช่นกันเพื่อให้ปราศจากข้อสงสัย จึงควร กำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ศาลอาจถามพยานเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามสมควร
2. ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐาน
3. ศาลมีอำนาจเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ

3.3.8 การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ

พยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญโดยเฉพาะในฐานะประจักษ์พยานและพยานแวดล้อม และมีความจำเป็นในคดีทุกประเภทแม้จะมีพยานเอกสารและพยานวัตถุที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ความจริงแล้ว แต่ก็ยังต้องอาศัยพยานบุคคลเบิกความประกอบอ้างส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุเข้ามาในสำนวน หรือรับรองความแท้จริงนั้น ซึ่งพยานบุคคลคือผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง โดยการให้ถ้อยคำต่อสิ่งที่รับรู้โดยประสาทสัมผัสของตน อันได้แก่ การได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส และความรู้สึก

กระบวนการรับฟังและการสืบพยานต้องเป็นไปอย่างถูกต้องที่สุดเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย คือโจทก์ จำเลย และกระบวนการยุติธรรม โดยปัจจุบันการสืบพยานของประเทศไทยประสบปัญหาความล่าช้า และมีอุปสรรคเนื่องจากพยานบุคคลไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณา การที่คนจำนวนมากจำเป็นต้องเดินทางมาพบกัน ณ ที่หนึ่งพร้อมกันทุกครั้งนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ถนัดนัก บางกรณีบุคคลเหล่านั้นมีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลจากที่ตั้งของศาลทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาศาล โดยเฉพาะพยานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่มีส่วนได้เสียในคดี อาจไม่เต็มใจเดินทางมาเบิกความต่อศาล บางครั้งมาศาลแล้วไม่อาจสืบพยานได้ ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปโดยเปล่าประโยชน์

การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น จำเลยส่วนมากจะสละสิทธิไม่ตามประเด็นไปสืบพยาน และบางกรณีที่ถูกควบคุมตัวอยู่ก็ต้องประสบปัญหาอย่างมากเสี่ยงต่อการหลบหนีทำให้จำเลยเสียสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน สิ่งต่างๆ นี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนไม่น้อย⁷

⁷ พนิดา เศวตสุนทร, "การสืบพยานบุคคลในคดีอาญา โดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์," ตุลพาท 47, 1 (มกราคม - เมษายน 2543) : หน้า 30-48.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานไว้ตามมาตรา 172 ซึ่งบัญญัติว่า "การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป" มาตรา 174 บัญญัติว่า "ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยปากหรือหนังสือ หรือทั้งสองอย่าง

ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีก จะสั่งงดพยานหรือการนั้นเสียก็ได้" มาตรา 229 บัญญัติว่า "ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน" และตามมาตรา 230 บัญญัติว่า "เมื่อจำเลยศาลมีอำนาจไปเองหรือให้จำเลยไปเดินเผชิญสืบพยาน หรือส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยาน ให้ผู้เดินเผชิญสืบและศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ตั้งศาลเดิมและศาลที่รับประเด็นมีอำนาจส่งประเด็นไปยังศาลอื่นอีกต่อหนึ่งได้

เมื่อคู่ความแถลงต่อศาลขอไปฟังการพิจารณา ก็ให้ศาลสั่งหรือจัดการให้เป็นไปตามคำขอนั้น

ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณา จะยื่นคำถามคำซักเป็นหนังสือก็ได้ ให้ศาลหรือผู้เดินเผชิญสืบสืบพยานตามนั้น

ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลาง เท่าที่จำเป็นให้แก่ผู้เดินเผชิญสืบหรือแก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยาน เมื่อคู่ความที่ขอให้สืบพยานไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณา ก็ให้ยื่นคำถามพยานเป็นหนังสือ

เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว ให้ผู้เดินเผชิญสืบหรือศาลที่รับประเด็น ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางไปยังศาลเดิม"

จึงเห็นได้ว่าการสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำต่อศาลโดยอยู่ต่อหน้าศาลโดยตรงไปตรงมา ซึ่งพยานบุคคลจะเป็นพยานหลักฐานในคดีที่มีความสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยเฉพาะคดีอาญาด้วยแล้ว การสืบพยานบุคคลจำต้องพิจารณาโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย เพื่อเป็นหลักประกันให้ฝ่ายจำเลยได้มีโอกาสถามค้านพยานบุคคล ซึ่งจะเป็นมาตรการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานผู้นั้นโดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาจากคำตอบและอากัปกริยาต่างๆ ที่พยานบุคคลได้แสดงออกมามีได้เป็นบุคคลที่รู้เห็นข้อเท็จจริงตามที่เบิกความมานั้นมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพียงไร และหากพยานบุคคลอยู่ต่างประเทศก็จะต้องดำเนินการขอความร่วมมือไปยังประเทศที่พยานบุคคลนั้นอยู่โดยดำเนินการผ่านกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งจะมีอุปสรรคมากมายและอุปสรรคบางอย่างส่งผลถึงขนาดทำให้คดีเสียความเป็นธรรมไปได้ เช่น พยานผู้นั้นไม่ยอมมาเบิกความที่ศาลซึ่งถ้าพยานอยู่ต่างประเทศก็จะมีสภาพบังคับทำให้ศาลจำเป็นต้องตัดพยานผู้นั้นไปเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินต่อไปได้ แต่ในปัจจุบันมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้เกิดระบบการติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์หรือระบบการประชุมทางจอภาพซึ่งเรียกว่า VIDEO CONFERENCING โดยใช้เครื่องมือสื่อสารแบบ TWO WAY COMMUNICATION สามารถติดต่อสื่อสารโดยมีทั้งภาพและเสียง ซึ่งประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ต่างก็ได้นำวิธีการสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้อย่างแพร่หลาย อาทิเช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์⁸ ซึ่งหากมีการพัฒนาระบบงานต่อไปแล้ววิธีการสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ ย่อมมีความจำเป็นต้องใช้ในการพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมในการพิจารณาคดีตัดสินคดี เนื่องจากสามารถรับฟังพยานต่างๆ เพื่อนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ตามที่คู่ความต้องการนำสืบให้ศาลเห็นโดยไม่จำเป็นต้องมีการตัดพยานที่สำคัญออกจากสำนวน ดังเช่นที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้กำหนดไว้ในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 32 ว่า "เมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

⁸ พนิดา เศวตสุนทร, "การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

ซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา 161 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การสืบพยานตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล"

และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 กำหนดไว้ในข้อกำหนด ข้อ 20 ว่า "เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้ทำการไต่สวนพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีการไต่สวนโดยระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด

การไต่สวนพยานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล"

ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบงานในการสืบพยานบุคคลและก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี หรือแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบางประเภทได้มากขึ้น ช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจประกอบการตัดสินคดีได้อย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ทำให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น หากพยานมาเบิกความเร็วก็จะเป็นการรักษาความใหม่และสดของความทรงจำไว้ได้

ดังนั้น จากลักษณะของคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดให้มีการสืบพยานบุคคลโดยใช้ระบบประชุมทางจอภาพเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของคดีโดยควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เมื่อคู่ความมีคำขอ และ
2. ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
3. ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้
4. ให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการพิจารณาระบบดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด
5. โดยให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

3.3.9 การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล

นักกฎหมายยุโรปได้สังเกตเห็นว่าการให้พยานเล่าเรื่องเดียวกันซ้ำๆ นั้นไม่มีความจำเป็น ยิ่งถ้าหากเป็นคดีอาญาจะมีการสอบคำให้การไว้ก่อน ซึ่งพยานต้องเบิกความตามนั้นวันแต่จะกลับคำให้การ ดังนั้นเพียงแต่รับรองข้อความตามคำให้การเดิมแล้วดำเนินการถามค้านได้โดยแต่การถามค้านต้องเป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ผู้ความฝ่ายตรงข้ามได้ถามค้านเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานบุคคลนั้นและศาลก็จะได้เห็นอากัปกิริยาของพยานขณะเบิกความซึ่งหากเป็นข้อเท็จจริงที่รับรู้มาเองก็จะต้องสามารถตอบคำถามค้านได้โดยไม่มีพิรุณ เพื่อเป็นการตรวจสอบความบริสุทธิ์ของพยานบุคคลว่าได้ทำบันทึกถ้อยคำโดยสุจริตรู้เห็นข้อเท็จจริงหรือมีความเห็นตามนั้นจริง ซึ่งโดยพื้นฐานของ Common Law พยานบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ และความทรงจำในข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ การสืบพยานบุคคลจึงเป็นการนำพยานบุคคลมาเบิกความเล่าเรื่องให้ศาลฟังจากความทรงจำนั้นโดยวิธีการถามพยาน โดยการซักถามและการถามค้านมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทดสอบความรู้ และความทรงจำในข้อเท็จจริงนั้นๆ การถ่ายทอดสิ่งที่ได้ประสบมาหรือที่รับรู้มา และเป็นการทดสอบอคติที่พยานอาจมีในการนำข้อเท็จจริงหรือความรู้มาถ่ายทอดให้ศาล และหากพิสูจนแล้วพยานให้การตามคำให้การชั้นสอบสวนเป็นเท็จพยานก็จะต้องถูกดำเนินคดีฐานให้การต่อเจ้าพนักงานอันเป็นเท็จอยู่เอง การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะส่งผลให้จำเลยกับโจทก์ต่อสู้ได้อย่างเต็มที่เพราะกระบวนการพิจารณาจะดำเนินไปได้โดยเร็วโดยจะกำหนดให้พยานรับในสวนคำให้การแล้วจำเลยจะยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ นอกเหนือจากนั้นก็ไม่ต้องพิสูจนข้อเท็จจริงตามคำให้การแต่อย่างใด ทำให้ไม่เสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 บัญญัติว่า "ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความชำนาญพิเศษในการใดๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลป ฝีมือ พาณิชยการ การแพทย์หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของเขานั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาอาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่าตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่นๆ

ศาลจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอบหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเบิกความ"

และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

ข้อ 49 บัญญัติว่า "เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำ ความผิดของจำเลยโดยตรงก็ได้ และให้นำบทบัญญัติลักษณะ 1 ความแพ่ง ว่าด้วยการเสนอ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลตามข้อ 29 ถึงข้อ 31 มาใช้บังคับโดยอนุโลม"

ข้อ 29 บัญญัติว่า "เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้"

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้น และให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตั้งใจถามคำถามพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี"

ข้อ 30 บัญญัติว่า "บันทึกถ้อยคำตามข้อ 29 ให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาล และเลขคดี
- (2) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ
- (3) ชื่อและสกุลของคู่ความ
- (4) ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวข้องกับคู่ความของผู้ให้ถ้อยคำ
- (5) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ
- (6) ลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้ต่อศาลแล้ว เว้นแต่เป็นรายการใน (1) ถึง (3) หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย"

บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล คือ บันทึกที่พยานบุคคลได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมาเบิกความที่ศาล โดยข้อความในบันทึกจะเป็นข้อเท็จจริงที่พยานต้องการเบิกความเสนอต่อศาล ในวันที่จะต้องมาเป็นพยาน โดยพยานบุคคลจะเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณาคดี เนื่องจากไม่ต้องมีการซักถามพยานบุคคลผู้นั้นอีกแต่อย่างใด คงมีแต่การถามค้านและถามตงเท่านั้นและบันทึกถ้อยคำยังทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแม่นยำ และสมมติเจตนาที่พยานบุคคลผู้นั้นต้องการที่จะถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่ตนรับรู้มาอันเกี่ยวกับคดีให้ศาลทราบอย่างแน่ชัด แต่เมื่อพยานอยู่ต่อหน้าศาลจะอยู่ในสภาวะที่ตื่นเต้นและประหม่า อาจทำให้เกิดความสับสนในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงให้ศาลทราบได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติของปุถุชนทั่วไปเมื่อมาศาลเป็นครั้งแรก แต่หากให้มีการเสนอบันทึกต่อศาลก็ต้องมีการส่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อ่านก่อน และศาลจะรับฟังบันทึกนั้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้าน และคำถามตง และหากจุดไหนที่สงสัยหรือไม่ชัดเจนก็ขอให้พยานเบิกความตอบคำถามได้ แต่หากผู้นั้นไม่มาเบิกความต่อศาล เมื่อศาลเห็นสมควรจะรับฟังก็ให้รับฟังได้แต่เพียงประกอบพยานหลักฐานอื่นเท่านั้น แต่ถ้าหากผู้ให้ถ้อยคำมีที่อยู่ในต่างประเทศก็ให้รับฟังได้โดยไม่ต้องมาเบิกความตอบคำถามค้านคำถามตงได้ หากเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าพยานนั้นมีความสำคัญแก่คดีมาก ซึ่งหากศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบก็นำเรื่องการสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ประกอบเพื่อให้มีการตรวจสอบพยานบุคคลได้

ดังนั้น ในคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจึงควรนำวิธีการนี้มาใช้ในกระบวนการพิจารณา เนื่องจากพยานที่เกี่ยวข้องจะต้องเบิกความซ้ำๆ กันหลายครั้ง เนื่องจากเป็นความผิดหลายกรรมหรือเป็นความผิดเกี่ยวเนื่องกัน จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
2. ศาลอาจอนุญาตให้บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาล
3. คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น
4. ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาทะเบียนถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง
5. เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้น และให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว
6. ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตงของคู่ความ

7. หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

8. ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจถามค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี

3.3.10 การทบทวนความจำของพยาน

ตามระบบ Common Law หลักเรื่อง Writing to Refresh Memory จะเป็นกรณีที่พยานจำเรื่องราวไม่ได้ หรือสูญเสียความทรงจำ ทนายความก็อาจจะขออนุญาตศาลให้พยานดูบันทึกช่วยจำ (Memoranda) หรือบันทึกเอกสารอื่นๆ เพื่อเรียกความจำของผู้นั้นกลับคืนมาได้ ซึ่งบันทึกช่วยจำนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นบันทึกโดยพยานที่มาเบิกความและจะไม่ใช่เอกสารที่คู่ความอ้างเป็นพยานหลักฐานส่งศาล ซึ่งโดยพื้นฐานของ Common Law หลักเรื่องพยานบุคคลจะอยู่ที่ความรู้และความทรงจำที่จะเป็นข้อพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือ ซึ่งตามทางปฏิบัติทนายความก็จะชักชวนพยานให้เบิกความตามที่ตนเองประสงค์อยู่แล้ว ซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดบางอย่างเป็นการยากที่จะให้คนทั่วไปสามารถจดจำได้ทั้งหมด และเมื่อมาอยู่ต่อหน้าศาลก็จะมีสถานะตื่นตื้นกตตันย่อมจะทำให้หลงลืมได้เป็นธรรมดา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 243 วรรคท้ายบัญญัติไว้ว่า "ศาลจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอบหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเบิกความ" ซึ่งผู้ที่จะดูบันทึกได้นั้นจะมีแต่พยานผู้เชี่ยวชาญที่มาเบิกความประกอบรายงานที่ตนได้ตรวจพิสูจน์ เป็นการรับรองความถูกต้อง แต่ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 28 กำหนดไว้ว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อพยานเบิกความถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงใดแห่งคดี ซึ่งพยานไม่สามารถจำข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดนั้นได้ พยานอาจดูบันทึกทบทวนความจำของพยานประกอบการเบิกความโดยได้รับอนุญาตจากศาล

คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องต่อศาลขอตรวจดูบันทึกทบทวนความจำของพยานดังกล่าวได้เมื่อพยานเบิกความเสร็จ และหากศาลเห็นสมควร อาจรวบบันทึกทบทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวนก็ได้"

ดังนั้น ควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อนุญาตให้พยานดูบันทึกทบทวนความจำประกอบการเบิกความได้ หากพยานเบิกความถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งคดี ซึ่งพยานไม่สามารถจำข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดนั้นได้ และหากคู่ความอีกฝ่ายสงสัยตัวบันทึกก็สามารถขอศาลตรวจดูได้ เมื่อพยานเบิกความเสร็จก็ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้รวมบันทึกทบทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวน เพื่อประกอบการวินิจฉัยด้วยก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจะมีข้อมูลอันเป็นรายละเอียดต่างๆ มากมาย ซึ่งบุคคลทั่วไปไม่สามารถจะจำได้ละเอียดทั้งหมด ประกอบกับการดูบันทึกช่วยจำ หากพยานเป็นผู้รู้เห็นจริงก็จะไม่ได้อ่านให้ศาลฟังแต่เป็นการดูในบางจุดเท่านั้น ซึ่งหากพยานอ่านให้ฟังทั้งหมด ศาลก็จะนำพฤติกรรมนี้มาซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือคำพยานนั้นได้ ดังนั้น ควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เมื่อพยานเบิกความถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงใดแห่งคดี ซึ่งพยานไม่สามารถจำข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดนั้นได้
2. พยานอาจดูบันทึกทบทวนความจำของพยานประกอบการเบิกความโดยได้รับอนุญาตจากศาล
3. คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องต่อศาลขอตรวจดูบันทึกทบทวนความจำของพยานดังกล่าวได้เมื่อพยานเบิกความเสร็จ
4. และหากศาลเห็นสมควร อาจรวบบันทึกทบทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวนก็ได้

3.3.11 การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 238 บัญญัติว่า "ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น"

แต่ปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมได้พัฒนาไปจนมีพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติให้สอดคล้องรองรับกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 33 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้ "ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ หาก

(1) การบันทึกข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ

(2) การบันทึกและการประมวลผลข้อมูลเกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง และแม้หากมีกรณีการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ขัดข้องก็ไม่กระทบถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น

การกระทำตามปกติของผู้ใช้ตาม (1) และความถูกต้องของการบันทึกและการประมวลผลข้อมูลตาม (2) ต้องมีคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการนั้น"

ข้อ 34 ได้บัญญัติว่า "คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องระบุข้อมูลที่จะอ้างไว้ในบัญชีระบุนุพยานตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พร้อมยื่นคำแถลงแสดงความจำนงเช่นนั้น และคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง กับสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล เว้นแต่

(1) สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่น หรือของบุคคลภายนอก ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง และสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูล และขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาจากผู้ครอบครองโดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

(2) ถ้าการทำสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้น จะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าหรือเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงข้อมูลนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไปแล้วเสร็จภายในเวลาตามที่กำหนดได้ ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูล และขอให้นำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ทำการตรวจข้อมูลดังกล่าว ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วแต่สภาพแห่งข้อมูลนั้น ๆ ก็ได้

ถ้าคู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังข้อมูลเช่นนั้นเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นด้วยก็ได้"

นอกจากนั้น ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

ข้อ 13 บัญญัติว่า "ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บ้านทักโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องประมวลผล โดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ หาก

(1) การบันทึกข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ

(2) การบันทึกและการประมวลผลข้อมูลเกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง และแม้หากมีกรณีการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ขัดข้องก็ไม่กระทบถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น

การกระทำตามปกติของผู้ใช้ตาม (1) และความถูกต้องของการบันทึกและประมวลผลข้อมูลตาม (2) ต้องมีคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการตามนั้น"

ข้อ 14 บัญญัติว่า "คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บ้านทักโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ จะต้องระบุข้อมูลที่ประสงค์จะอ้างอิงในบัญชีระบุพยานที่ยื่นต่อศาลพร้อมกับยื่นคำแถลงแสดงความจำนงเช่นนั้น และคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการตามข้อ 13 วรรคสอง กับสำเนาสื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นไว้จำนวนที่เพียงพอ เว้นแต่

(1) สื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือของบุคคลภายนอก ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตส่งคำรับรองตามข้อ 13 วรรคสอง และสำเนาสื่อที่บ้านทักข้อมูล และขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นมาจากผู้ครอบครองโดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้สื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลกำหนด

(2) ถ้าการทำสำเนาสื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นจะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้า ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บ้านทักข้อมูล และขอให้นำสื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันใดสวันหรือวันที่ศาลกำหนด

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บ้านทักข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ทำการตรวจข้อมูลดังกล่าว ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วแต่สภาพข้อมูลนั้นก็ได้

ถ้าคู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงข้อมูลที่บ้านทักโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังข้อมูลเช่นนั้นเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นด้วยก็ได้"

ข้อ 15 บัญญัติว่า "คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงข้อมูลที่บ้านทึบโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นพยานหลักฐานยันตน อาจยื่นคำแถลงต่อศาลก่อนการไต่สวนเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเสร็จ คัดค้านการอ้างข้อมูลนั้น โดยเหตุที่ว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เข้าเงื่อนไขของการรับฟังตามข้อ 13 หรือสื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นปลอม หรือสำเนาสื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เว้นแต่จะแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านได้ก่อนเวลาดังกล่าว คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างข้อมูลหรือสื่อหรือสำเนาสื่อที่บ้านทึบข้อมูลเช่นว่านั้นต่อศาลไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนพิพากษาคดี และถ้าศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนหน้านั้นและคำร้องนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง ในกรณีที่มีการคัดค้านดังกล่าวมานี้ ให้นำมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านไม่คัดค้านการอ้างข้อมูลดังกล่าวเสียก่อนการไต่สวนเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเสร็จ หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านในภายหลัง ห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ไม่ตัดอำนาจของศาลในการไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องเงื่อนไขของการรับฟังข้อมูลนั้นตามข้อ 13 หรือในเรื่องความแท้จริงหรือถูกต้องของสื่อหรือสำเนาสื่อที่บ้านทึบข้อมูลเช่นว่านั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม"

ข้อ 16 บัญญัติว่า "ให้นำข้อกำหนดข้อ 12 ถึงข้อ 15 มาใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลที่บ้านทึบไว้หรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นโดยอนุโลม"

ดังนั้น คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นจำนวนมากจึงเกิดปัญหาในการดำเนินคดี จึงควรกำหนดให้ศาลสามารถรับฟังข้อมูลที่บ้านทึบไว้ หรือได้จากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่จะสอดคล้องกับการติดต่อสื่อสารในทางธุรกิจในปัจจุบันที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นหลัก เพื่อให้มีพยานหลักฐานในการดำเนินคดีและเพื่อเป็นการสะดวกรวดเร็วในการสืบพยาน การนำระบบนี้มาใช้ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อความรวดเร็วและเอกสารหลักฐานที่เป็นกระดาษแทบจะไม่มีอีกแล้ว ดังนั้นในระบบการดำเนินคดีในศาลจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาในเรื่องพยานหลักฐานให้รองรับกับคดีที่มีลักษณะพิเศษเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะไม่มีการเป็นพยานหลักฐานอย่างคดีทั่วไป โดยจะต้องกำหนดให้มีการพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือ ซึ่งเพียงแต่นำผู้ที่ใช้เครื่องเป็นประจำมาพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือก็จะเป็นการเพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องให้พยานผู้เชี่ยวชาญทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาเบิกความยืนยันอีก เว้นแต่จะมีข้อสงสัยเป็นพิเศษ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานได้ หาก

1.1 เป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ

1.2 เกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง และ

1.3 หากมีกรณีขัดข้องก็ไม่กระทบถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น และ

1.4 ต้องมีคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการนั้น

2. คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูล

2.1 ต้องระบุในบัญชีระบัพยานที่ยื่นต่อศาล

2.2 พร้อมกับยื่นคำแถลงแสดงความจำนง และ

2.3 ยื่นคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือดำเนินการนั้น และ

2.4 สำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไว้จำนวนที่เพียงพอ เว้นแต่

2.4.1 ถ้าสื่อที่บันทึกอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของบุคคลภายนอกฝ่ายอ้างอิงยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตส่งคำรับรองและสำเนา และขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บันทึกมาจากผู้ครอบครอง โดยให้ฝ่ายอ้างอิงมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้มาแสดงต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลกำหนด

2.4.2 ถ้าการทำสำเนาจะทำให้กระบวนการล่าช้า ฝ่ายอ้างอิงยื่นคำร้องขออนุญาตส่งสำเนาและขอนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันใดส่วน หรือวันที่ศาลกำหนด

3. ฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บันทึกข้อมูลมาแสดงต่อศาลภายในเวลา ศาลจะทำการตรวจข้อมูล ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามสมควรแล้วแต่สภาพนั้นก็ได้

4. ฝ่ายที่อ้างอิงมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังข้อมูลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นได้

5. คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายอ้างอิงข้อมูลมาเป็นพยานหลักฐานยันตน

5.1 อาจยื่นคำแถลงก่อนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเสร็จ เว้นแต่แสดงว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านได้ก่อนเวลาดังกล่าว

5.1.1 ยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างต่อศาลก่อนพิพากษาคดี และ

5.1.2 ศาลเห็นว่าไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนหน้านั้น คำร้องนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลอนุญาต

5.2 คัดค้านการอ้างข้อมูลนั้น โดยเหตุที่ว่าข้อมูลดังกล่าว

- 5.2.1 ไม่เข้าเงื่อนไขของการรับฟัง หรือ
- 5.2.2 สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นปลอม
- 5.2.3 สำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมด หรือแต่บางส่วน
- 5.3 กรณีมีการคัดค้านให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 126 มาใช้บังคับโดยอนุโลม
- 5.4 กรณีประสงค์จะคัดค้านไม่คัดค้านก่อนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเสร็จหรือศาลไม่อนุญาต
 - 5.4.1 ห้ามมิให้คู่ความนั้นคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้นนั้นเป็นพยานหลักฐาน
 - 5.4.2 แต่ไม่ตัดอำนาจศาลในการไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องเงื่อนไขการรับฟังข้อมูลหรือในเรื่องความแท้จริง หรือถูกต้องของสื่อ หรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูล ในเมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
- 6. นำมาใช้กับการรับฟังข้อมูลจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น

3.3.12 การบันทึกคำเบิกความของพยาน

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาของประเทศจีนจะมีพนักงานจดบันทึกจะนั่งอยู่บนบัลลังก์ด้วยเพื่อจดบันทึกคำพยานแทนผู้พิพากษา⁹

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีของประเทศญี่ปุ่น มีวิธีการบันทึกคำพยานโดยมีเครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) เครื่องบันทึกคำพยาน (Stenograph) ควบคู่กันไปกับการบันทึกจดคำพยาน โดย Court Clerk ในการพิจารณาคดีต่างๆ โดยผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาไม่ต้องนั่งจดบันทึก เจ้าหน้าที่ศาลผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบันทึกคำพยานในการพิจารณาคดีของศาลเป็นผู้ได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะ และมีประสิทธิภาพ

Court Clerk เป็นเจ้าหน้าที่ศาลที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาคดี เป็นผู้ควบคุมการใช้เครื่องมือบันทึกเสียง (Tape Recorder) ในการบันทึกคำพยาน และยังเป็นผู้ทำหน้าที่จดบันทึกคำเบิกความของพยานในการพิจารณาคดีต่างๆ ด้วย และไม่ต้องจดคำต่อคำ แต่จดแบบเอาใจ

⁹ วิชา มหาคุณ , บันทึกการเดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน , หน้า 58-59.

ความ ผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจึงเป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดีในศาลได้เต็มที่ และยังมีหน้าที่ในการเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ในการพิจารณาช่วยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

ในการรวบรวมข้อกฎหมาย คำสั่ง และคำพิพากษาฎีกาตามคำสั่งของผู้พิพากษานั้น Court Stenographer เป็นเจ้าหน้าที่ของศาลผู้มีส่วนช่วยในการดำเนินคดี เป็นไปโดยเรียบร้อย อีกตำแหน่ง โดยจะเป็นผู้ใช้เครื่องบันทึกคำพยาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเครื่องพิมพ์ดีดเล็กๆ มีแป้นพิมพ์ โดยจะเป็นผู้พิมพ์บันทึกคำเบิกความของพยานชนิดคำต่อคำ ย่อไม่ได้¹⁰

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี การจดบันทึกคำให้การพยานเป็นหน้าที่ของ Court Clerks แต่ไม่ต้องจดบันทึกคำต่อคำตามที่พยานเบิกความ รวมทั้งเป็นผู้บันทึกเอกสารต่างๆ ในการพิจารณาทั้งหมด ถ้ามีข้อขัดแย้งระหว่าง Court Clerk กับผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาเกี่ยวกับการบันทึกคำพยานต้องมีบันทึกข้อความของผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาแนบติดสำนวนไปด้วย แต่ในทางปฏิบัติ Court Clerk จะแก้ไขไปตามข้อท้วงติงนั้น แม้ปกติผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาจะไม่ใช้ผู้จดบันทึก แต่ท่านเหล่านั้นจะเป็นผู้บันทึกใจความสำคัญของคำให้การพยานไว้ด้วย¹¹

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ ผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาคดีเป็นผู้จดบันทึกตามคำเบิกความของพยาน ไม่มีการใช้เครื่องบันทึกเสียงหรือจดบันทึกโดยตัวเลข หรือเครื่อง Court Clerk หรือพนักงานตัวเลขแต่ประการใด¹²

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาของประเทศฝรั่งเศส ผู้พิพากษาไม่ต้องจดคำพยานด้วยตนเอง แต่ใช้บุคคลากรซึ่งเรียกว่า GREFEIER เป็นผู้จดคำเบิกความของพยานตามที่ผู้พิพากษาบอกให้จด โดย GREFEIER จะผ่านการสอบคัดเลือกเข้าโรงเรียนพนักงาน GREFEIER และยังมี

¹⁰ ชัยชาญ วิบูลศิริ และเสรี ชุณหถนอม, "รายงานการไปดูงานศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์ ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2521," ตุลพาห 26, 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2522) : หน้า 27-28.

¹¹ ชัยชาญ วิบูลศิริ และเสรี ชุณหถนอม, "รายงานการไปดูงานศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์ ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2521," ตุลพาห 26, 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2522) : หน้า 21.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

โอกาสก้าวหน้าเข้าสอบเป็นผู้พิพากษาหรืออัยการ หากมีคุณสมบัติพอ การปฏิบัติงานจะต้องจดตามคำบอกของผู้พิพากษา เมื่อจบคำเบิกความแล้วผู้พิพากษาจะอ่านให้คู่ความฟัง แล้วผู้พิพากษา GREFEIER และคู่ความจะลงชื่อไว้ ถ้ามีการแก้ไขเพิ่มเติมต้องหมายเหตุและลงชื่อบุคคลดังกล่าวไว้ด้วย¹³

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ผู้พิพากษาไม่ต้องจดคำพยานเอง แต่ให้เจ้าหน้าที่ศาลซึ่งเรียกว่า PROTOCOL MAN มีอิสระเต็มที่ที่จะจดคำเบิกความของพยานตามที่ตนเห็นว่าจำเป็นและสมควร โดยไม่ต้องจดตามคำบอกของผู้พิพากษา ตามกฎหมายผู้พิพากษาไม่มีอำนาจที่จะบอกให้ PROTOCOL MAN จด เว้นแต่เจ็บป่วยมาปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ผู้พิพากษาจะต้องจดคำเบิกความเอง เมื่อ PROTOCOL MAN จดแล้ว ต้องอ่านให้คู่ความฟัง และคู่ความ PROTOCOL MAN และผู้พิพากษาจะต้องลงชื่อไว้ หากมีการตกเติม แก้ไข ต้องลงชื่อกำกับไว้ด้วยทุกฝ่าย PROTOCOL MAN มีอิสระในการจดคำเบิกความของพยานตามที่เห็นสมควรก็จริง แต่ในคดีที่สำคัญและยุ่งยาก ผู้พิพากษามักจะบอกให้จดในประเด็นสำคัญ และผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นมักจะมีเทปส่วนตัวไว้บันทึกคำพยานเพื่อช่วยในการพิจารณาคดีด้วย¹⁴

องค์กรในการพิจารณาพิพากษาของประเทศอิตาลี ผู้พิพากษาไม่ต้องจดคำพยานเอง แต่มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเรียกว่า Can Celliere เป็นผู้จดคำพยานตามคำบอกของผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี ผู้ที่เป็น Can Celliere ต้องสำเร็จปริญญาทางกฎหมาย และสอบเข้ารับราชการเป็น Can Celliere¹⁵

การบันทึกคำเบิกความของพยาน ควรจะบันทึกคำเบิกความทุกคำพูดมิใช่แต่โดยการสรุปเป็นใจความโดยศาลเป็นผู้สรุปอย่างที่ทำในคดีทั่วไป ควรที่จะให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึก โดยบันทึกทุกคำพูดแบบถอดเทปออกมา แล้วให้ศาลเป็นผู้นั่งดูอากัปกิริยาท่าทางของพยานและ

¹³ วิศิษฐ์ สิมานนท์ และสำเริง ไชยชิต, "รายงานการดูงานศาล ณ ประเทศฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และอิตาลี ระหว่างวันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2521," ตุลพาท 26, 5 (กันยายน - ตุลาคม 2522) : หน้า 31-32.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32-33.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าฟังการพิจารณาว่ามีการข่มขู่พยานหรือส่งสัญญาณให้พยานหรือไม่ ก็จะส่งผลดีแก่การขังน้ำหนักคำพยานได้ และจะมีผลดีเมื่อมีการอุทธรณ์ฎีกาโดยข้อเท็จจริงจะไปปรากฏแก่ศาลอุทธรณ์ทุกอย่าง โดยการบันทึกคำพยานนั้นจะมี 2 ส่วน ส่วนแรกคือเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้บันทึกเป็นเอกสารตามถ้อยคำทุกถ้อยคำ ถ้ามองอย่างไร ตอบว่าอะไร ศาลอุทธรณ์ก็จะได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ทั้งหมดที่พยานตอบคำถามเช่นนั้นเกิดจากอะไร และในส่วนที่สองจะเป็นส่วนที่ศาลบันทึกไว้เองเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีและการทำคำพิพากษา ซึ่งอาจเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลือง แต่หากมองในแง่ผลสำเร็จที่ได้รับแล้วคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้สร้างปัญหาให้กับประเทศชาติอย่างมหาศาล การกระทำเพื่อให้มีผลเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจจำเป็นที่จะต้องมีการลงทุนเพื่อให้ได้ผลที่คุ้มค่าเช่นกัน และการบันทึกคำเบิกความโดยใช้เครื่องมือในการบันทึกภาพและเสียงประกอบกันก็ยิ่งทำให้เมื่อคดีมีข้อสงสัยศาลสามารถนำกลับมาพิจารณารายละเอียดได้อีกครั้ง แต่ก็ไม่ควรที่จะมีการบันทึกเฉพาะภาพและเสียงโดยไม่มี การบันทึกถ้อยคำเป็นลายลักษณ์อักษรให้พยานลงลายมือชื่อ เพราะหากมีข้อโต้แย้งว่ามีการติดต่อก็อาจจะทำให้ต้องมีการพิจารณาคดีใหม่ทำให้คดียิ่งล่าช้าและสิ้นเปลืองไป

ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540

ข้อ 25 กำหนดไว้ว่า "การบันทึกคำเบิกความของพยาน ศาลอาจมอบให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกและอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟังแทนก็ได้"

ข้อ 26 กำหนดไว้ว่า "นอกจากจะบันทึกถ้อยคำของพยานไว้ในสำนวนเพื่ออ่านและให้พยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานแล้ว ศาลอาจกำหนดให้มีการบันทึกการเบิกความของพยานโดยใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียงหรือภาพและเสียงอีกด้วยก็ได้"

ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543

ข้อ 19 กำหนดไว้ว่า "ระหว่างการนั่งพิจารณาของศาล ให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและเครื่องมือบันทึกภาพและเสียงทุกคดี นอกจากนี้ให้ศาลจดบันทึกรายงานกระบวนการพิจารณารวมไว้ในสำนวนด้วย"

เมื่อคู่ความร้องขอและมีเหตุอันสมควร องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้คัดคำเบิกความพยานและรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลได้โดยกำหนดวิธีการและเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร"

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีข้อเท็จจริงที่ลับซับซ้อนควรจัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนเพื่อให้มีผลในการตรวจดูและให้ข้อเท็จจริงทั้งหมดขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ ประกอบกับในศาลจะมีเจ้าหน้าที่ศาลที่จบกฎหมายที่เรียกตำแหน่งว่านิติกร หากจัดมาให้เป็นผู้บันทึกถ้อยคำพยานก็จะเป็นการเหมาะสม เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมาเป็นผู้บันทึกถ้อยคำโดยเป็นผู้บันทึกเสียง แล้วจึงให้เจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้พิมพ์ออกมาเป็นข้อความลายลักษณ์อักษร ก็จะเหมือนปัจจุบันที่ศาลเป็นผู้บันทึกแต่ให้นิติกรบันทึกทุกถ้อยคำที่พยานเบิกความ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การบันทึกคำเบิกความของพยานให้นิติกรประจำศาลเป็นผู้บันทึกทุกคำเบิกความ และอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟังแทน หรือตามที่ศาลเห็นสมควร
2. ศาลอาจกำหนดให้มีการบันทึกการเบิกความของพยานโดยใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียงหรือภาพและเสียงอีกด้วยได้
3. ให้ศาลจดยางงานกระบวนพิจารณารวมไว้ในสำนวนด้วย

3.3.13 การรับฟังพยานบอกเล่า

ในปัจจุบันระบบ Common Law กฎเกณฑ์ในการห้ามรับฟังพยานบอกเล่าแทบจะไม่ได้นำมาใช้ เนื่องจากมีข้อยกเว้นให้ศาลรับฟังได้เพื่อให้พยานหลักฐานเข้ามาสู่สำนวนและได้รับการวินิจฉัยยอมเป็นธรรมกว่าการไม่มีพยานหลักฐานเลย ดังนั้น พยานบอกเล่าหากมีองค์ประกอบอื่นที่จะทำให้มีความน่าเชื่อถือก็ควรที่จะนำมารับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ การกำหนดให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าประกอบพยานหลักฐานอื่นได้จึงต้องมีลักษณะประกอบอันเป็นการบ่งถึงความน่าเชื่อถือของพยานนั้น หรือมีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถนำประจักษ์พยานมาเบิกความได้โดยตรง แต่เหตุจำเป็นนี้ยังต้องมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมด้วย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติไว้ว่า "พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นและให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน" จึงทำให้ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดที่มีได้เข้าข้อยกเว้นในการห้ามรับฟัง ซึ่งพยานบอกเล่าคือพยานที่มีได้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองมาโดยตรงนั้นมิได้บัญญัติห้ามรับฟังแต่ก็มีได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจน ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 37 จึงได้บัญญัติไว้ชัดเจนดังนี้ "ศาลอาจรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานประกอบหลักฐานอื่นได้ เมื่อศาลเห็นว่า

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมการบอกเล่า พยานบอกเล่า นั้นมีความน่าเชื่อถือได้ว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรงมาเบิกความเป็นพยานได้และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น

ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดี หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้นให้ถือเป็นพยานบอกเล่า"

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลอาจรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นได้เมื่อศาลเห็นว่า

1. ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมการบอกเล่า พยานบอกเล่า นั้นมีความน่าเชื่อถือได้ว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

2. มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่รับรู้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาศาลด้วยตนเองโดยตรงมาเบิกความเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น

ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดเบิกความต่อศาลก็ดี หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาลก็ดี หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

3.3.14 การติดต่อระหว่างศาล

ศาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่เริ่มแรกอาจมีเพียงศาลเดียว การดำเนินกระบวนการพิจารณายังคงต้องให้ศาลจังหวัดช่วยดำเนินการต่างๆ แทน ในกรณีที่มีการฟ้องคดี จึงจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ติดต่อกัน ศาลกับศาลสามารถที่จะติดต่อกันทางโทรสาร (FAX) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นแทนการติดต่อโดยทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษ หรือจะใช้ประกอบกันก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวใช้บังคับระหว่างการติดต่อศาลกับศาลเท่านั้น คู่ความจะใช้วิธีนี้ติดต่อกับศาลไม่ได้ เหตุที่จำต้องนำมาใช้เพราะจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องรอการส่งเอกสารทางไปรษณีย์ ซึ่งศาลทรัพย์สินทางปัญญาได้บัญญัติไว้ในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 5 ว่า "เพื่อให้

การพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกับศาลอื่นอาจทำโดยโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นแทนการติดต่อโดยทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษหรือประกอบกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน และความเหมาะสมแก่ลักษณะเนื้อหาของเรื่องที่ทำกาติดต่อ รวมทั้งจำนวนและลักษณะของเอกสารหรือวัตถุอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด"

ดังนั้น องค์การที่พิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในเบื้องต้นก็ไม่มีทางที่จะครอบคลุมได้ทั้งประเทศจึงให้ใช้วิธีติดต่อกันเช่นนี้ย่อมจะสะดวกรวดเร็วกว่าเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีความรวดเร็วขึ้น โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า

1. การติดต่อระหว่างศาลอาจทำโดยโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นแทนการติดต่อโดยทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษหรือประกอบกันก็ได้
2. โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน และความเหมาะสมแก่ลักษณะเนื้อหาของเรื่องที่ทำกาติดต่อ รวมทั้งจำนวนและลักษณะของเอกสาร หรือวัตถุอื่นที่เกี่ยวข้อง

3.3.15 การดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง

โดยหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความ หากมีกระบวนการพิจารณาที่ไม่ถูกต้องซึ่งคู่ความจะต้องร้องขอให้ศาลเพิกถอนกระบวนการพิจารณาคดีนั้น แต่หากกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความแก้ไขไปได้โดยไม่ต้องมีการร้องขอจะส่งผลให้เกิดผลดีในการพิจารณาพิพากษาคดีเนื่องจากจะไม่เป็นการแพ้ชนะคดีในทางด้านเทคนิค แต่จะเป็นการนำความจริงมาปรากฏแก่ศาลให้ได้มากที่สุด ดังที่ข้อ 3 แห่งข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 กำหนดไว้ว่า "เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลา และเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อที่ไม่ถูกต้องนั้นจะเกิดความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น และทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ"

ดังนั้น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจกระบวนการยุติธรรมไม่ควรมีการปล่อยให้มีการแพ้ชนะในทางเทคนิค ควรเป็นการพิสูจน์ความจริงให้ได้มากที่สุด เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

2. ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้

3. ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร

4. เว้นแต่ ข้อที่ไม่ถูกต้องนั้นจะเกิดจาก ความจงใจ หรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น และทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ

3.3.16 การทำคำสั่ง หรือคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้ดังนี้ มาตรา 183 บัญญัติว่า "คำพิพากษา หรือคำสั่งหรือความเห็นแย้งต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณา ผู้พิพากษาใดที่นั่งพิจารณา ถ้าไม่เห็นพ้องด้วย มีอำนาจทำความเห็นแย้ง คำแย้งนี้ให้รวมเข้าสำนวนไว้" มาตรา 184 บัญญัติว่า "ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้อธิบติผู้พิพากษา ข้าราชการยุติธรรม หัวหน้าผู้พิพากษาในศาลนั้นหรือเจ้าของสำนวนเป็นประธาน ตามผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาทีละคน ให้ออกความเห็นทุกประเด็นที่จะวินิจฉัย ให้ประธานออกความเห็นสุดท้าย การวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่ายหรือเกินกว่าสองฝ่ายขึ้นไปจะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า" มาตรา 186 บัญญัติว่า "คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อสำคัญเหล่านี้เป็นอย่างน้อย

- (1) ชื่อศาลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างใครใจทกใครจำเลย
- (3) เรื่อง
- (4) ข้อหาและคำให้การ
- (5) ข้อเท็จจริงซึ่งพิจารณาได้ความ
- (6) เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (7) บทมาตราที่ยกขึ้นปรับ
- (8) คำชี้ขาดให้ยกฟ้องหรือลงโทษ
- (9) คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกลางหรือในเรื่องฟ้องทางแพ่ง

คำพิพากษาในคดีที่เกี่ยวกับความผิดลหุโทษ ไม่จำเป็นต้องมีอนุมาตรา (4) (5) และ (6)

แต่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 20 บัญญัติไว้ว่า "การทำคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิพากษาคดี ให้ผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคนทำความเข้าใจในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ และให้ถือมติตามเสียงข้างมาก ในกรณี องค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้จัดทำคำสั่งหรือคำพิพากษตามมตินั้นก็ได้"

คำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาของศาล ให้เปิดเผยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความเห็นในการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคนให้เปิดเผยตามวิธีการที่ประธานศาลฎีกากำหนด" มาตรา 21 บัญญัติว่า "ความเห็นในการวินิจฉัยคดีอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (1) ชื่อคู่ความทุกฝ่าย
- (2) เรื่องที่ถูกล่าวหา
- (3) ข้อกล่าวหาและค่าให้การ
- (4) ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา
- (5) เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (6) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (7) คำวินิจฉัยคดี รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี"

ดังนั้น องค์การที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญากรรมทางเศรษฐกิจควรกำหนดให้ผู้พิพากษาในองค์คณะทุกคนต้องทำความเข้าใจของตนเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วจึงจะมีการประชุมเพื่อหาข้อยุติตามเสียงข้างมาก แล้วมอบหมายให้ผู้พิพากษาในเสียงข้างมากเป็นผู้จัดทำคำพิพากษาและเป็นคำพิพากษาที่มีความเห็นของผู้พิพากษาในองค์คณะที่เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งหมด แล้วจึงจะเป็นคำวินิจฉัยความเห็นสุดท้ายตามมติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมที่เปิดเผยได้ และผู้ที่ประสงค์จะได้แย้งคัดค้านคำพิพากษาก็จะรู้แน่ชัดถึงที่มาที่ไปของคำพิพากษา ทั้งยังมีผลในการตรวจสอบในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาในอีกทางหนึ่งด้วยว่าหลักในการวินิจฉัยตัดสินอยู่ในหลักการหรือไม่ มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องหรือไม่อันเป็นการตรวจสอบโดยบุคคลภายนอก ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ให้ผู้พิพากษาทุกคนในองค์คณะทำความเข้าใจเป็นหนังสือ
2. มีการประชุมองค์คณะเพื่อลงมติ
3. มติถือตามเสียงข้างมาก
4. องค์คณะมอบให้ผู้พิพากษาในเสียงข้างมากทำหน้าที่จัดทำคำพิพากษตามมติ

5. โดยคำพิพากษานั้นจะต้องมีความเห็นของผู้พิพากษาทุกคนในองค์คณะด้วย

3.3.17 การกำหนดให้ปัญหาข้อเท็จจริงถึงที่สุดในชั้นศาลอุทธรณ์

ศาลสูงประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ฎีกามาจากศาลล่าง โดยจะฎีกาได้เฉพาะแต่ในข้อกฎหมายเท่านั้น ข้อเท็จจริงฎีกาไม่ได้¹⁶

ศาลอุทธรณ์ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เมื่อพิพากษาแล้วก็อาจอุทธรณ์ต่อไปยังศาล Bundergerichtshof (Federal Supreme Court) ได้ แต่จะฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น¹⁷

ศาล Corte Di CassaZione (ศาลฎีกา) ของประเทศอิตาลี มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ฎีกามาจากศาลล่างเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น¹⁸

แต่ประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 บัญญัติว่า "คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ" มาตรา 216 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

ฎีกานั้น ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น และให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 และ 201 มาบังคับโดยอนุโลม"

¹⁶ ชัยชาญ วิบูลศิลป์ และเสรี ชุณหถนอม, "รายงานการไปดูงานศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์ ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2521," ตุลพาท 26, 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2522) : หน้า 15-16.

¹⁷ วิศิษฐ์ สิมานนท์ และสำเร็จ ไชยชิต, "รายงานการดูงานศาล ณ ประเทศฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และอิตาลี ระหว่างวันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึงวันที่ 26 มิถุนายน 2521," ตุลพาท 26, 5 (กันยายน - ตุลาคม 2522) : หน้า 43.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

แต่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 มาตรา 38 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น"

มาตรา 40 บัญญัติว่า "ในคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 39 ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อุทธรณ์ อัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป"

ซึ่งเห็นได้ว่าคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกำหนดให้อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา ซึ่งเนื่องจากได้มีการพัฒนาให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ผู้พิพากษามีอาวุโสสูงเทียบเท่ากับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ลงมาเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้น จึงอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา และยังเกิดความรวดเร็ว ทำให้คดีถึงที่สุดเร็วขึ้น แต่ปัญหาซึ่งเกิดขึ้นคือคดีจะขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมากซึ่งผู้พิพากษาศาลฎีกาย่อมมีจำนวนน้อยกว่าศาลอุทธรณ์อย่างแน่นอน

ดังนั้น การอุทธรณ์คำพิพากษาขององค์กรในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจควรจะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากหากเราสร้างระบบให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกา คดีจะไปสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก โดยกำหนดให้คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงถึงที่สุดในชั้นศาลอุทธรณ์ แต่ปัญหาข้อกฎหมายให้ฎีกาต่อไปยังศาลฎีกาเพื่อกำหนดให้เป็นบรรทัดฐานต่อไป ซึ่งการที่จะกำหนดรูปแบบให้ปัญหาข้อเท็จจริงถึงที่สุดในศาลอุทธรณ์จะต้องสร้างระบบของศาลอุทธรณ์ให้มีคำพิพากษาที่น่าเชื่อถือซึ่งหากให้ข้อเท็จจริงถึงที่สุดในชั้นศาลอุทธรณ์แล้ว ก็จำเป็นต้องมีการพิมพ์เผยแพร่คำพิพากษาที่ถึงที่สุดในชั้นศาลอุทธรณ์เพื่อให้เกิดการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ และเพื่อไว้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

การที่จะฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายก็ให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาที่จะรับไว้วินิจฉัยหรือไม่ โดยมีการประชุมในแผนกคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจในศาลฎีกากลางมติว่าเป็นปัญหาอันควรได้

รับการวินิจฉัยหรือไม่ และเมื่อมีความเห็นให้รับไว้วินิจฉัย คดีจึงจะสู่ศาลฎีกาเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาด
เป็นบรรทัดฐานต่อไป